

Πανελλήνιος
Σύνδεσμος Ανωνύμων,
Περιορισμένης Ευθύνης &
Προσωπικών Τεχνικών Εταιρειών

Ο Ελληνικός Κατασκευαστικός Κλάδος

B | 2010

Εξαμηνιαία Έκθεση Εξελίξεων
Αρ. Τεύχους 4 - Φεβρουάριος 2011

ΧΟΡΗΓΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ

**Πανελλήνιος
Σύνδεσμος Ανωνύμων,
Περιορισμένης Ευθύνης &
Προσωπικών Τεχνικών Εταιρειών**

Ο Ελληνικός Κατασκευαστικός Κλάδος

B | 2010

**Εξαμηνιαία Έκθεση Εξελίξεων
Αρ. Τεύχους 4 – Φεβρουάριος 2011**

Περιγραφή

Η παρούσα έκθεση εξελίξεων στον εγχώριο κατασκευαστικό κλάδο δεν συνιστά μία ολοκληρωμένη μελέτη των οικονομικών και λοιπών χαρακτηριστικών του κλάδου. Αποτελεί μία προσπάθεια καταγραφής και ανάλυσης των κυριότερων πρόσφατων τάσεων και προοπτικών, ώστε όλοι οι μετέχοντες σε αυτόν να μορφώσουν ταχύτερα μία εγκυρότερη άποψη. Στην κατεύθυνση αυτή αξιοποιούνται τα δεδομένα που συγκεντρώνουν και επεξεργάζονται οι υπηρεσίες του ΣΑΤΕ, καθώς, επίσης, οι ανακοινώσεις δημόσιων φορέων, όπως π.χ. η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), το Υπουργείο Οικονομίας (ΥΠΟΙΚ), το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων (ΥΠΟΜΕΔΙ), η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), αλλά και άλλοι αναγνωρισμένοι ιδιωτικοί φορείς (Δ/νσεις Μελετών Τραπεζικών Ιδρυμάτων, ΙΟΒΕ, ICAP, HELLASTAT, κ.α). Η ανάλυση στην παρούσα έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα ως και τις 04.02.2011. Οι εκτιμήσεις και απόψεις που διατυπώνονται στην έκθεση δεν απηχούν κατ' ανάγκη τις απόψεις του συνόλου των εταιρειών-μελών του Συνδέσμου.

Ο ΣΑΤΕ

Ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ανωνύμων, Περιορισμένης Ευθύνης και Προσωπικών Τεχνικών Εταιριών (ΣΑΤΕ), δημιουργήθηκε το 1965. Λειτουργεί ως μη κερδοσκοπικό Σωματείο και ως τακτικά μέλη του Συνδέσμου εγγράφονται όλες οι τεχνικές εταιρείες (ΑΕ, ΕΠΕ, ΟΕ και ΕΕ) που έχουν έδρα τους την Ελλάδα και είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (ΜΕΕΠ) του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων (πρ. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.). Στις καταστατικές του αρχές περιλαμβάνεται η προαγωγή και προστασία των συμφερόντων των επιχειρήσεων-μελών του, η μελέτη των προβλημάτων του Κλάδου και η προώθηση τεκμηριωμένων θέσεων, η διερεύνηση τεχνοοικονομικών ζητημάτων της Χώρας, που αφορούν την αξιοποίηση και μεγιστοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων, ο συντονισμός των μεταξύ των μελών του ενεργειών στην εξυπηρέτηση του γενικότερου εθνικού συμφέροντος όπως και η προβολή και καταξίωση του έργου τους και τέλος, η προσφορά έγκυρης και έγκαιρης ενημέρωσης πάνω στις εξελίξεις σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

Χορηγός Τεύχους

Πνευματικά Δικαιώματα - 2011

Το παρόν έργο υπόκειται στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του ΣΑΤΕ. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή εν όλω ή εν μέρει, κατά παράφραση ή διασκευή του παρόντος έργου με οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό και ηχογραφήσεως ή άλλως πως σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες δικαίου περί προστασίας των δικαιωμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας (Ν. 100/75, Ν. 2121/1993 κλη) και λοιπούς εν γένει κανόνες Διεθνούς Δικαίου, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδειά μας.

Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ανωνύμων, Περιορισμένης Ευθύνης και Προσωπικών Τεχνικών Εταιρειών (ΣΑΤΕ)

Φειδίου 14 - 16 Αθήνα 106 78

Τηλ.: 210.3301814 – Fax: 210.3824540

e-mail: info@sate.gr

<http://www.sate.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Γενικές Διαπιστώσεις	5
2. Σύνολο κλάδου (δημόσια & ιδιωτικά έργα)	9
2.1 Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές	9
2.2 Απασχολούμενοι στις Κατασκευές	10
2.3. Συμβολή του κλάδου στην Ελληνική Οικονομία	10
2.3.1 Α.Ε.Π.	11
2.3.2 Απασχόληση.....	12
2.3.3 Επενδύσεις.....	12
3. Δημόσια έργα	14
3.1 Δείκτης Παραγωγής Έργων Πολιτικού Μηχανικού	14
3.2 Νέες δημοπρασίες δημόσιων τεχνικών έργων	15
3.3 Εγγεγραμμένες Εταιρείες στο ΜΕΕΠ	16
3.4 Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων - Μνημόνια Συνεργασίας	17
4. Ιδιωτικά έργα	18
4.1 Δείκτης Παραγωγής Οικοδομικών Έργων.....	18
4.2 Εξέλιξη βάσει των οικοδομικών αδειών για ιδιωτικά έργα.....	18
4.3 Εξέλιξη κοστολογικών στοιχείων οικοδομικής δραστηριότητας.....	20
5. Ειδικά θέματα	21
5.1 Χρηματοοικονομική ανάλυση εργοληπτικών εταιρειών τάξεων 4 ^η –7 ^η του ΜΕΕΠ	21

1. Γενικές Διαπιστώσεις

Σύμφωνα με τις βραχυπρόθεσμες προβλέψεις του ΚΕΠΕ, όπως δημοσιεύθηκαν στο Ενημερωτικό Δελτίο στις 19 Ιανουαρίου 2011 οι ρυθμοί μεταβολής του ελληνικού ΑΕΠ θα συνεχίσουν να είναι αρνητικοί και το 2011. Σε ετήσια βάση αναμένεται ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ να φθάσει στο -3,48%, με τη μεγαλύτερη μείωση να εκτιμάται ότι θα σημειωθεί το πρώτο τρίμηνο του 2011 (-5,09%). Στην συνέχεια ο ρυθμός μείωσης αναμένεται να παρουσιάσει επιβράδυνση με βαθμιαία εξασθένιση της ύφεσης. Με τις εκτιμήσεις αυτές διαφαίνεται η δυνατότητα θετικών τριμηνιαίων ρυθμών μεταβολής του ΑΕΠ εντός του 2012.

Οι αναλυτές της *Alpha Bank* εκτιμούν ότι η βελτίωση των προοπτικών είναι δυνατή και μπορεί να συμβεί τους επόμενους μήνες ως αποτέλεσμα της αναμενόμενης βελτίωσης του οικονομικού κλίματος στην χώρα και ιδιαίτερα των καταναλωτικών προσδοκιών. Αυτό όμως, τονίζουν, ότι θα είναι δυνατό εάν οριστικοποιηθούν οι αποφάσεις για επιμήκυνση του χρέους των 110 δις.€, σε συνδυασμό με την εξασφάλιση της τέταρτης δόσης, τη βελτίωση των προοπτικών ανάπτυξης και την εντατικοποίηση του ρυθμού υλοποίησης του ΕΣΠΑ 2007-2013.

Στην τελευταία έκθεση του *IOBE* για την ελληνική οικονομία (04/10) σημειώνεται, μεταξύ άλλων, ότι η συμφωνία με την τρόικα προσέφερε στην ελληνική οικονομία και κοινωνία την απαραίτητη θεραπεία την οποία το πολιτικό σύστημα δεν ήταν σε θέση να προσφέρει λόγω των ποικίλων δεσμεύσεων του προς πολλές και διαφορετικές ομάδες συμφερόντων, αφού τα μέτρα που έχουν ληφθεί και εφαρμόζονται είναι απαραίτητα για την αποκατάσταση της δημοσιονομικής σταθερότητας και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Από αυτήν την άποψη, συνεχίζει το *IOBE*, η σημερινή κρίση μπορεί να θεωρηθεί και ως ευκαιρία διόρθωσης σοβαρών λαθών του παρελθόντος που σχετίζονται με την δημιουργία ενός μεγάλο, δυσκίνητου και αναποτελεσματικού δημόσιου τομέα, ενώ θα πρέπει, πέραν της αποκατάστασης της δημοσιονομικής πειθαρχίας, να εφαρμοστούν σειρά μεταρρυθμίσεων για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Καμπανάκι ΔΝΤ για ανάπτυξη – εργασία

Καμπανάκι για την ανάπτυξη και την απασχόληση χτυπά το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα μέτρα λιτότητας δεν θα έχουν αρνητικές επιπτώσεις.

Στην έκθεσή του για τις οικονομικές προοπτικές της Ευρώπης, το ΔΝΤ προειδοποιεί ότι τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής, αν και αναπόφευκτα, θα πρέπει να ληφθούν κατά τρόπο που να ελαχιστοποιούν τις δυσάρεστες συνέπειες στην ανάπτυξη και στην απασχόληση.

Υπό αυτό το πρίσμα, καλεί τις χώρες που έχουν περιθώρια για δημοσιονομικούς χειρισμούς να αναβάλουν κάποια από τα προγραμματισμένα μέτρα σταθεροποίησης, στην περίπτωση που ο ρυθμός ανάπτυξης κινδυνεύσει να επιβραδυνθεί περισσότερο του αναμενόμενου. Από μόνες τους όμως οι άκαμπτες αγορές εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών θα μπορούσαν, υπογραμμίζει ο διεθνής οργανισμός, να περιορίσουν τη δυναμική ανάπτυξη της Ευρωζώνης.

Στην περίπτωση δε που ο ρυθμός ανάκαμψης στην Ευρωζώνη εξασθενήσει, το ταμείο υπογραμμίζει την ανάγκη για την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να συνεχίσει να επεκτείνει τις μη συμβατικές πολιτικές της.

Το ΔΝΤ εκτιμά επίσης ότι οι κίνδυνοι παραμένουν, περιλαμβανομένης της πιθανότητας βραδύτερου του αναμενόμενου ρυθμού ανάπτυξης παγκοσμίως και επανεμφάνισης της αστάθειας στις ευρωπαϊκές αγορές. Αναφορικά με τις εξελίξεις στις αναδυόμενες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, θα εξαρτηθούν από τις επιδόσεις των πλουσιότερων χωρών της Δυτικής Ευρώπης, όπου ένας νέος γύρος αστάθειας θα μπορούσε να πλήξει το εμπόριο και τη ροή κεφαλαίου και να υπονομεύσει την ήδη αναιμική εσωτερική ζήτηση.

Ωστόσο, η ανεπτυγμένη Ευρώπη θα συνεχίσει να υπολείπεται σε ανάπτυξη των δυναμικών οικονομιών της Ασίας και της Αμερικής εν μέρει λόγω της κρίσης αλλά και των προσπαθειών κυβερνήσεων, από Βρετανία έως χώρες της Βαλτικής, να πιθασεύσουν τα δημοσιονομικά τους ελλείμματα.

Για το λόγο αυτό και παρακινεί την Ανατολική Ευρώπη να βρει νέους μοχλούς ανάπτυξης, καθώς το αναπτυξιακό μοντέλο των ετών ευφορίας που βασίζεται στις εισροές κεφαλαίου, στην ταχεία αύξηση των πιστώσεων και στην εσωτερική ζήτηση, θα πρέπει να μετακινηθεί περισσότερο προς το εμπόριο αναδεικνύοντάς το σε κινητήρια μηχανή ανάπτυξης. Στις αρχές του μήνα, το ΔΝΤ πρόβλεψε ρυθμό ανάπτυξης για την Ευρωζώνη 1,7% φέτος και 1,5% το 2011.

Την ίδια στιγμή, η στατιστική υπηρεσία της Ε.Ε. ανακοίνωσε χθες ότι το ισοζύγιο πληρωμών στα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε. «βούλιαξε» ακόμη πιο βαθιά στο έλλειμμα στο δεύτερο τρίμηνο. Το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε στα 37,1 δις. ευρώ συγκριτικά με τα 31,8 δις. ευρώ του πρώτου τριμήνου.

Πηγή: Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ

Αντιπροτάσεις στην λιτότητα (1/2)

Τζόζεφ Στίγκλιτς

Μετά τη Μεγάλη Ύφεση, τα κράτη βρέθηκαν με πρωτοφανή - για καιρό ειρήνης- ελλείμματα, ενώ εντείνονται οι ανησυχίες για περαιτέρω γιγάντωση του εθνικού τους χρέους.

Σε πολλές χώρες, το αποτέλεσμα ήταν να ακολουθήσει νέος κύκλος λιτότητας, με μέτρα που είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα οδηγήσουν σε εξασθένηση των εθνικών και παγκόσμιων οικονομιών και σε αξιοσημείωτη επιβράδυνση της ανάκαμψης. Όσοι ελπίζουν σε σημαντικές μειώσεις των ελλειμμάτων θα απογοητευτούν οικτρά, καθώς η οικονομική επιβράδυνση θα επιφέρει μείωση των εσόδων από φόρους και αύξηση των αιτήσεων για επίδομα ανεργίας και άλλες παροχές κοινωνικής πρόνοιας.

Η προσπάθεια συγκράτησης του ρυθμού αύξησης του χρέους λειτουργεί ως ένας τρόπος συνέλιξης - αναγκάζει τις χώρες να επικεντρωθούν στις προτεραιότητες και να προσδιορίσουν τις αξίες.

Από τεχνικής πλευράς, η μείωση του ελλείμματος είναι κάτι ξεκάθαρο: θα πρέπει είτε να μειωθούν οι δαπάνες είτε να αυξηθούν οι φόροι. Είναι ήδη σαφές, ωστόσο, ότι η ατζέντα μείωσης του ελλείμματος, τουλάχιστον στις ΗΠΑ, προχωρά ακόμη πιο πέρα: πρόκειται για μια προσπάθεια αποδυνάμωσης των κοινωνικών συστημάτων προστασίας, μείωσης της παραγωγικότητας του συστήματος φορολογίας και συρρίκνωσης του ρόλου και του μεγέθους της κυβέρνησης, ενώ τα εδραιωμένα συμφέροντα - όπως το σύμπλεγμα στρατιωτικής βιομηχανίας- αφήνονται όσο το δυνατόν πιο ανεπηρέαστα.

Στις ΗΠΑ (και σε ορισμένες άλλες προηγμένες βιομηχανικές χώρες), οποιαδήποτε ατζέντα μείωσης του ελλείμματος θα πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν της αυτά που έχουν συμβεί στην προηγούμενη δεκαετία:

- τη μαζική αύξηση των αμυντικών δαπανών, οι οποίες έλαβαν μεγάλη ώθηση από δύο ανώφελους πολέμους, αλλά επεκτάθηκαν πολύ περισσότερο,
- την κλιμάκωση της ανισότητας, με το 1% του πληθυσμού να συγκεντρώνει περισσότερο του 20% του εθνικού εισοδήματος, σε συνδυασμό με αποδυνάμωση της μέσης τάξης - το μέσο εισόδημα του αμερικανικού νοικοκυριού υποχώρησε άνω του 5% την περασμένη δεκαετία, ενώ σημείωνε πτώση ακόμη και πριν την ύφεση,
- την υποεπένδυση στον δημόσιο τομέα, συμπεριλαμβανομένων των υποδομών, γεγονός που αποδείχθηκε από τη βουτιά των φόρων στη Νέα Ορλεάνη, και
- την εντατικοποίηση των μέτρων πρόνοιας προς τις επιχειρήσεις - από τις διασώσεις των τραπεζών και την επιδότηση της αιθανόλης, ως τη διατήρηση των γεωργικών επιδοτήσεων, ακόμη και όταν οι εν λόγω επιδοτήσεις έχουν κριθεί παράνομες από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

(Συνεχίζεται)

Στην ίδια έκθεση αναφέρεται ότι θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι, εάν χρειαστεί, η διάρκεια αποπληρωμής του δανείου των 110 δισ.€ θα επιμηκυνθεί στα έντεκα αντί των πέντε ετών, ενώ γίνονται δύο ακόμη σοβαρές επισημάνσεις:

A) Τα μέτρα του Μνημονίου είναι απαραίτητα αλλά όχι και επαρκή για την οικονομική ανόρθωση της Χώρας.

B) Η προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής της δεκαετίας του 1990 συνοδεύτηκε με προοδευτική αύξηση του ΑΕΠ, ως αποτέλεσμα της μείωσης των επιτοκίων, της απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος και της συγχρηματοδότησης έργων υποδομής από τα Διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία λειτούργησαν ελκυστικά και προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της εμπιστοσύνης, που τελικώς επέφερε αυξημένες επιχειρηματικές επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα.

Τα παραπάνω αναδεικνύουν τον κεντρικό ρόλο της έννοιας της αξιοπιστίας στα οικονομικά - η ανάλυση της οποίας ξεφεύγει από τα όρια της παρούσας έκθεσης - αλλά και τον κεντρικό ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι δημόσιες επενδύσεις υποδομής στην Χώρα μας, είτε από εθνικούς πόρους, είτε μέσω του ΕΣΠΑ και άλλων διαρθρωτικών ταμείων, αφού μπορούν, ακόμη και άμεσα, να αποτελέσουν το αναπτυξιακό αντίβαρο στην μείωση της κατανάλωσης που προκαλεί αναπόφευκτα η δημοσιονομική προσαρμογή. Αυτή η επιλογή ενισχύεται και από τις προτροπές του ΔΝΤ, περί ελαχιστοποίησης των επιπτώσεων των μέτρων προσαρμογής στην ανάπτυξη και την εργασία, ενώ την υιοθετούν και όλοι οι κορυφαίοι οικονομολόγοι ως την βασική προϋπόθεση για την μακροπρόθεσμη μείωση του χρέους.

Αντί αυτών στην Ελλάδα διαπιστώνονται τα εξής:

- Το ΠΔΕ του έτους 2010 μειώθηκε τέσσερις συνεχόμενες φορές και από 10,3 δισ. € που προϋπολογίζονταν το 2010 κατέληξε σε 8,5 δισ. € στα τέλη του 2010, παρά το γεγονός ότι επανειλημμένα έχει επισημανθεί ότι η περικοπή των παραγωγικών δημόσιων επενδύσεων με σκοπό την μείωση του ελλείμματος τελικώς έχει τα αντίθετα αποτελέσματα.

- Αντί να επιχειρηθεί επίσπευση των ρυθμών απορρόφησης του ΕΣΠΑ, παράλληλα με την χρονική ανακατανομή της κοινοτικής συγχρηματοδότησης προς τα εμπρός και με την μεγαλύτερη εμπλοκή της ΕΤΕΠ στο τέλος του 2010 είμαστε στην 17^η θέση από πλευράς απορρόφησης σε σύνολο 27 Χωρών.
- Χρονίζοντα προβλήματα τα οποία θα επιλύονταν με το νέο θεσμικό πλαίσιο που θα αναμόρφωνε τα δημόσια έργα, δεν έχουν ακόμη ξεπεραστεί αφού το εν λόγω νομοσχέδιο παρουσιάζει πολύμηνη καθυστέρηση που επιδρά αρνητικά στις επιχειρηματικές δράσεις στον κλάδο δυσχεραίνοντας ολοένα και περισσότερο την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων τεχνικών εταιρειών. Ως χαρακτηριστικότερο παράδειγμα σημειώνεται αυτό του τρόπου καθορισμού των τιμών προϋπολογισμού των δημοσίων έργων, ο οποίος εδώ και τουλάχιστον έξι έτη γίνεται εντελώς αυθαίρετα με πλήρη απουσία έστω και ενός στοιχειώδους κοστολογικού συστήματος παρακολούθησης των μεταβολών των τιμών των σχετικών προϊόντων και εργασιών.

Κατόπιν αυτών δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα παρουσιαζόμενα στην παρούσα έκθεση στοιχεία αναδεικνύουν ότι ο κλάδος των δημοσίων έργων δοκιμάζει τις χειρότερες επιδόσεις των τελευταίων δώδεκα τουλάχιστον ετών ενώ ο κλάδος των ιδιωτικών έργων είναι στην χειρότερη θέση, από πλευράς παραγγελιών και δραστηριότητας, των τελευταίων τριάντα ετών.

Κατά την διάρκεια του Γ' τριμήνου του 2010 καταγράφονται τα εξής:

- ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές (σύνολο κλάδου) εμφανίζεται μειωμένος κατά 36,5% έναντι του Γ' τριμήνου 2009, λαμβάνοντας την χαμηλότερη τιμή του από το 2000,
- η συνολική απασχόληση στον κλάδο είναι μειωμένη κατά 15,3% έναντι του Γ' τριμήνου 2009, ήτοι 57,5 χιλιάδες,
- η συμμετοχή του κλάδου στην δημιουργία του ΑΕΠ καταγράφει την χαμηλότερη τιμή της τα τελευταία 12 έτη, μόλις 3,6%, έναντι 4,0% του Γ' τριμήνου του 2009,

Αντιπροτάσεις στην λιτότητα (2/2)

(Συνέχεια)

Συνεπώς, δεν είναι καθόλου δύσκολο να καταρτίσει κανείς ένα πακέτο μείωσης του ελλείμματος που θα δώσει ώθηση στην αποτελεσματικότητα, θα τονώσει την ανάπτυξη και θα μειώσει τις ανισότητες. Πρέπει, όμως, να γίνουν πέντε βασικά βήματα:

Πρώτον, πρέπει να αυξηθούν οι δημόσιες δαπάνες για επενδύσεις υψηλής αποδοτικότητας. Ακόμη και αν αυτό οδηγήσει βραχυπρόθεσμα σε διεύρυνση του ελλείμματος, σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του δημόσιου χρέους.

Δεύτερον, οι αμυντικές δαπάνες πρέπει να μειωθούν: όχι μόνο οι δαπάνες για τη χρηματοδότηση των ανώφελων πολέμων, αλλά και για την αγορά όπλων που δεν χρησιμοποιούνται γιατί οι εχθροί είναι ανύπαρκτοι. Συνεχίζουμε λες και δεν έχει τελειώσει ο Ψυχρός Πόλεμος και ξοδεύουμε για την άμυνα όσα ξοδεύει όλος ο υπόλοιπος πλανήτης.

Τρίτον, ελαχιστοποίηση των μέτρων πρόνοιας προς τις επιχειρήσεις. Παρότι η αμερικανική κυβέρνηση απέσυρε το δίκτυ προστασίας για τους πολίτες, ενίσχυσε το δίκτυ προστασίας για τις επιχειρήσεις, κάτι που έγινε ξεκάθαρο στη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης με τις διασώσεις της AIG, της Goldman Sachs και άλλων τραπεζών. Η πρόνοια προς τις επιχειρήσεις αντιστοιχεί στο μισό περίπου των συνολικών εσόδων σε ορισμένους τομείς της αγροτικής οικονομίας στις ΗΠΑ. Ένα ακόμη εξόφθαλμο παράδειγμα ευνοϊκής μεταχείρισης των επιχειρήσεων είναι ότι παρότι η αμερικανική κυβέρνηση αποτελεί τον μεγαλύτερο αγοραστή των προϊόντων των φαρμακευτικών εταιρειών, δεν έχει το δικαίωμα να διαπραγματεύεται τις τιμές, με αποτέλεσμα να συμβάλει στην αύξηση των εταιρικών εσόδων - και ταυτόχρονα στην αύξηση των κρατικών εξόδων - κατά 1 τρισ. δολάρια την τελευταία δεκαετία, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις.

Τέταρτον, η δημιουργία ενός πιο δίκαιου και αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος χωρίς ειδική φορολογική μεταχείριση των κεφαλαιακών κερδών και των μερισμάτων. Γιατί αυτοί που μοχθούν για τα προς το ζην να φορολογούνται με υψηλότερο δείκτη από εκείνους που δρέπουν τους καρπούς της κερδοσκοπίας (πολλές φορές εις βάρος των άλλων);

Πέμπτον, δεδομένου ότι το 20% του συνολικού εθνικού εισοδήματος συγκεντρώνεται στο 1% του πληθυσμού, μια μικρή αύξηση των άμεσων φόρων κατά 5%, για παράδειγμα, θα απέδιδε περισσότερο από 1 τρισ. δολάρια σε διάστημα δέκα ετών.

Ένα πακέτο μείωσης του ελλείμματος που θα καταρτιζόταν πάνω σε αυτές τις βάσεις θα ικανοποιούσε και με το παραπάνω ακόμη και τις πιο ευφάνταστες απαιτήσεις των υποστηρικτών συντηρητικής δημοσιονομικής πολιτικής.

Πηγή: Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ

Θετική η επίδραση της Εγνατίας Οδού στην ανάπτυξη

«Η σωστή λειτουργία και εκμετάλλευση της Εγνατίας Οδού από τις τοπικές κοινωνίες μπορεί να συμβάλει στον επηρεασμό κρίσιμων μεγεθών, όπως ο πληθυσμός και το ΑΕΠ των περιοχών», σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση του Παρατηρητηρίου Εγνατίας οδού με θέμα την εκτίμηση επίδρασης του αυτοκινητοδρόμου και των κάθετων αξόνων του στην πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη της ζώνης επιρροής.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τον πληθυσμό των περιοχών από τις οποίες διέρχεται η Εγνατία Οδός, τη μεγαλύτερη επίδραση φαίνεται να δέχεται η Περιφέρεια Ηπείρου και συγκεκριμένα τα Ιωάννινα, καθώς, σύμφωνα με την έκθεση, ο πληθυσμός της πόλης αυξήθηκε κατά 9,9% (στους 175.200 κατοίκους) από το 1997 μέχρι το 2006, ενώ θετικά έχουν επηρεαστεί και άλλοι περιφερειακοί νομοί με παραδοσιακά μικρό πληθυσμιακό μέγεθος, όπως η Ξάνθη (αύξηση 5,1%) και η Χαλκιδική (αύξηση 4,3%). Ιδιαίτερα θετική είναι η επίδραση και στη Θεσσαλονίκη, με τον πληθυσμό της να αυξάνεται κατά 7% την περίοδο 1997-2006, ενισχύοντας έτσι τη θέση της ως μητροπολιτικό κέντρο.

Παράλληλα, σημαντικά φαίνεται να αυξάνεται και το ΑΕΠ των περιοχών από τις οποίες διέρχεται ο αυτοκινητοδρόμος, κάτι που οφείλεται στο ότι η Εγνατία Οδός είναι ένα έργο που εμπεριέχει μία πολύ μεγάλη επένδυση και τα χρήματα αυτά συμμετέχουν κατά την περίοδο κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου στην αύξηση του ΑΕΠ κυρίως των περιφερειακών νομών.

«Ειδικότερα στη Δυτική Μακεδονία και την Ηπειρο η κατασκευή της Εγνατίας Οδού έχει άμεσο αντίκτυπο στην αύξηση του ΑΕΠ των νομών, λόγω του μεγέθους της επένδυσης που έχει γίνει στις εν λόγω περιοχές», τονίζεται στην έκθεση και προστίθεται ότι «το μεγάλο “ατού” των περιφερειακών Νομών Εβρου, Ξάνθης, Ροδόπης και της Ηπείρου είναι ότι εξ αντικειμένου η Εγνατία Οδός δημιουργεί καλύτερες προϋποθέσεις και μεγαλύτερες θετικές μεταβολές για αυτούς τους νομούς».

Το παραπάνω φαίνεται και από τα στοιχεία της περιόδου 2000-2007, όπου οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου εμφάνισαν ρυθμό ανάπτυξης άνω του 3%, ενώ τον μεγαλύτερο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ παρουσίασε ο Νομός Ιωαννίνων, με ανάπτυξη 4,3%.

Η επιρροή και η μεταβολή του πληθυσμού που κατοικεί σε απόσταση 50 χιλιομέτρων επί του εθνικού δικτύου από τις έδρες των νομών εξαρτάται κυρίως από την υποδομή και το οδικό δίκτυο που υπήρχε στην περιοχή πριν την κατασκευή της Εγνατίας Οδού.

Οι μεγαλύτερες επιπτώσεις της Εγνατίας Οδού και οι σημαντικότερες μεταβολές στον πληθυσμό εμφανίζονται στην Αλεξανδρούπολη, την Κομοτηνή, τα Γρεβενά, την Ηγουμενίτσα, καθώς και στην Καστοριά, κάτι που φανερώνει ότι λόγω της Εγνατίας Οδού αυξάνεται η δυνατότητα να αναπτυχθούν μικρά και περιφερειακά αστικά κέντρα.

Πηγή: ΕΞΠΡΕΣ

- οι συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις σε κατασκευές παρουσιάζουν μείωση κατά 15% έναντι του Γ' τριμήνου 2009,
- ο δείκτης παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού (δημόσια έργα) εμφανίζει μείωση κατά 31,3% έναντι του Γ' τριμήνου του 2009,
- ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων (ιδιωτικά έργα) εμφανίζει μείωση κατά 46,9% έναντι του Γ' τριμήνου του 2009, λαμβάνοντας την χαμηλότερη τιμή των τελευταίων δέκα ετών.

Ειδικότερα ως προς τον όγκο κτιριακών έργων που αντιστοιχεί στις οικοδομικές άδειες που εκδόθηκαν το πρώτο δεκάμηνο του 2010 η μείωση ήταν 24,8%, έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2009, η οποία – ως σημειωθεί – ήταν επίσης μειωμένη κατά 28,3% έναντι του πρώτου δεκαμήνου του 2008. Για να γίνει καλύτερα αντιληπτή η σημερινή κατάσταση σημειώνεται ότι η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα, βάσει του όγκου που αντιστοιχεί στις οικοδομικές άδειες κατά το πρώτο δεκάμηνο του 2010, είναι η μικρότερη των τελευταίων τριάντα ετών.

Εξάλλου, σύμφωνα και με τα στοιχεία του ΣΑΤΕ, κατά το 2010 παγιώθηκε ο μειωμένος συνολικός προϋπολογισμός των δημοπρατούμενων έργων προϋπολογισμού άνω των 2 εκ. € έναντι των ετών 2005 (-39,3%) και 2006 (-51,4%), ύψους 3,54 δισ. €, δηλαδή, στα επίπεδα του 2009 (3,49 δισ. €). Αυτό το γεγονός μας αναγκάζει να επαναλάβουμε την διαπίστωση των πρόσφατων εξαμηνιαίων εκθέσεων του ΣΑΤΕ περί ανεπάρκειας του διατιθέμενου ποσού που προϋπολογίζεται για τα δημόσια τεχνικά έργα στην Χώρα. Ωστόσο διαφαίνεται μία σημαντική διαφοροποίηση έναντι των προηγούμενων ετών που εντοπίζεται στην ενδυνάμωση της σχετικής σημαντικότητας των έργων μικρού και μεσαίου προϋπολογισμού αφού κατά το 2010 το σύνολο των 516 δημοπρασιών προϋπολογισμού άνω των 2 εκ. € αφορούν σε έργα προϋπολογισμού μικρότερου των 100 εκ. €, ενώ ως πλήθος εμφανίζονται αυξημένες κατά 67% έναντι του 2009 (309 δημοπρασίες).

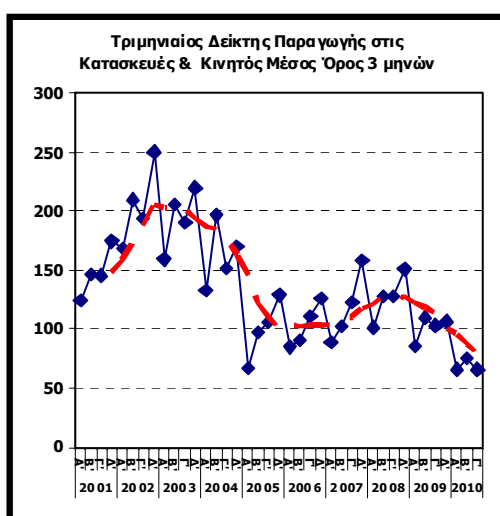
Αρνητική εικόνα λαμβάνεται και από την εξέταση των χρηματοοικονομικών δεδομένων των εταιρειών 3^{ης} – 7^{ης} τάξης αφού ο κύκλος εργασιών ανά εργοληπτική εταιρεία μειώνεται από

13,3 εκ. € το 2008 σε 12,1 εκ. € το 2009, ενώ αύξηση παρουσιάζουν τα μεγέθη των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων από 7,2 εκ. € ανά εργοληπτική εταιρεία το 2008 σε 8,4 εκ. € το 2009 και των συνολικών υποχρεώσεων από 10,1 εκ. € το 2008 σε 11 εκ. € το 2009. Τέλος, μία στις πέντε εργοληπτικές εταιρείες 3^{ης} – 7^{ης} τάξης του ΜΕΕΠ παρουσιάζει ζημία το 2009.

2. Σύνολο κλάδου (δημόσια & ιδιωτικά έργα)

2.1 Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές¹

Η ανάλυση βάσει του δείκτη παραγωγής στις κατασκευές, τον οποίο η ΕΣΥΕ καταρτίζει από το 2000 και ανακοινώνει από τον Ιούλιο του 2006, αναδεικνύει διαρκή πτωτική τάση της συνολικής κατασκευαστικής δραστηριότητας, από την αρχή του 2003 ως και το 2005, με τη μείωση να φτάνει, σε ετήσιο ρυθμό, ως 50,3% (Β' τρίμηνο 2005/Β' τρίμηνο του 2004).

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

¹ Ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές καταρτίζεται λόγω της ανάγκης που προέκυψε μετά την υπογραφή της συνθήκης για την ΟΝΕ για ταχεία διάθεση αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων που να επιτρέπουν την ανάλυση της οικονομικής εξέλιξης κάθε κράτους – μέλους, στο πλαίσιο άσκησης της οικονομικής πολιτικής της Ε.Ε. Στόχος του Δείκτη Παραγωγής στις Κατασκευές είναι η μέτρηση των αλλαγών στον όγκο της παραγωγής κατασκευών σε σύντομα και τακτικά διαστήματα. Ο δείκτης αυτός παρέχει ένα μέσο μέτρησης της τάσης όγκου της προστιθεμένης αξίας σε τιμές κόστους συντελεστών σε μια δεδομένη περίοδο αναφοράς.

Σύμφωνα με την τελευταία έρευνα οικονομικής συγκυρίας του **IOBE** (Ιανουάριος 2011) για λογαριασμό της ΕΕ ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές καταγράφει περαιτέρω πτώση τον Ιανουάριο σημειώνοντας νέο ιστορικό χαμηλό ρεκόρ, στις 29,1 μονάδες (από 32,2 μονάδες τον Δεκέμβριο 2010). Η νέα επιδείνωση εκπορεύεται και από τους δύο βασικούς κλάδους του τομέα, Δημόσια και Ιδιωτικά έργα, καθώς η δραστηριότητα και στους δύο τομείς συρρικνώνεται συνεχώς σε ένα περιβάλλον φθίνουσας χρηματοδότησης. Σημειώνεται ότι στην προτελευταία σχετική έρευνα του IOBE το 2010 καταγράφεται ως η χειρότερη χρονιά για τον κλάδο για πάνω από μία 15ετία επιβεβαιώνοντας πλήρως τις αντίστοιχες διαπιστώσεις των εξαμηνιαίων εκθέσεων του ΣΑΤΕ. Οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους περιορίζεται κατά 6 μονάδες και διαμορφώνεται στις -75 μονάδες, τη δυσμενέστερη ιστορικά επίδοσή του ενώ η πορεία του δείκτη των προβλέψεων για την απασχόληση είναι αντίστοιχη με το συντριπτικό 71% των επιχειρήσεων να δηλώνει ότι αναμένει και άλλες απολύσεις το επόμενο τρίμηνο.

Πηγή: IOBE

Το 2006 η κατασκευαστική δραστηριότητα σταθεροποιείται σε αυτά τα, μέχρι τότε, χαμηλότερα επίπεδα δραστηριότητας της εξεταζόμενης περιόδου, ενώ από το 2007 έως και το Γ' τρίμηνο του 2008, διαπιστώνεται ελαφρώς ανοδική τάση.

Έκτοτε η συνολική παραγωγή στις κατασκευές δοκιμάζει εκ νέου αλλεπάλληλες μειώσεις, οι οποίες από την έναρξη του 2010 βαίνουν διαρκώς εντεινόμενες (-23,2% το Α' τρίμηνο του 2010/Α' τρίμηνο 2009, -31,2% το Β' τρίμηνο 2010/Β' τρίμηνο 2009 και -36,5% το Γ' τρίμηνο 2010/ Γ' τρίμηνο 2009) γεγονός που αποδίδεται, τόσο στις αρνητικές μεταβολές στην αγορά των ιδιωτικών έργων, όσο και σε αυτές που παρατηρούνται στον χώρο των δημοσίων έργων.

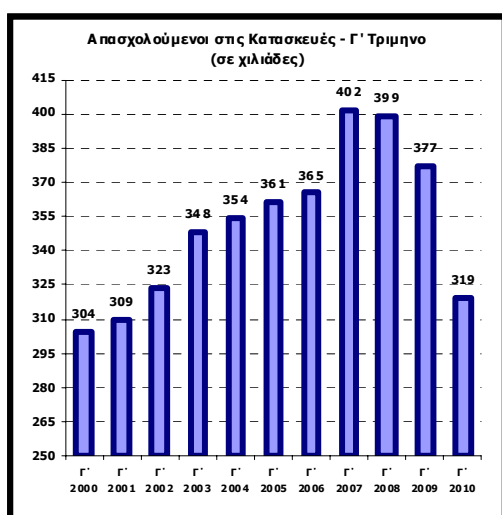
Κατά το Γ' τρίμηνο του 2010 η τιμή του δείκτη παραγωγής στις κατασκευές λαμβάνει την χαμηλότερη τιμή όλης της εξεταζόμενης περιόδου, 65,54, μειωμένη κατά 36,5% έναντι της αντίστοιχης του 2009, αλλά και κατά 48,9% έναντι της προ διετίας τιμής του Γ' τριμήνου 2008 (128,47).

2.2 Απασχολούμενοι στις Κατασκευές²

Από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ διαπιστώνεται ότι από το Γ' τρίμηνο του 2007, οπότε και σε απόλυτο μέγεθος ο κλάδος απασχόλησε τους περισσότερους εργαζομένους, 402 χιλ., ξεκίνησε μια διαρκής συρρίκνωση του μεγέθους της απασχόλησης για να φτάσει στις 319,4 χιλ. το Γ' τρίμηνο του 2010, δηλαδή, μία σωρευτική απώλεια, 82,4 χιλιάδων θέσεων εργασίας, περίπου όμοια, δηλαδή, με την απώλεια των θέσεων εργασίας που οφείλεται στην έναρξη της κρίσης το από το Γ' τρίμηνο του 2008, ύψους 79,4 χιλιάδων θέσεων εργασίας.

Μεγαλύτερη μείωση στους απασχολούμενους στον κλάδο (23,7 χιλιάδες) σημειώνεται κατά το Α' τρίμηνο του 2010, σε σύγκριση με την τιμή του Δ' τριμήνου του 2009 (μείωση 6,5%), ενώ κάθε επόμενο τρίμηνο χάνονται περισσότερες από 10,4 χιλιάδες θέσεις εργασίας (μείωση άνω του 3%, κάθε τρίμηνο).

Σε ετήσια βάση η απασχόληση στον κατασκευαστικό κλάδο μειώνεται για 9 συνεχόμενα τρίμηνα, οι μειώσεις των τεσσάρων τελευταίων τριμήνων είναι διαρκώς εντεινόμενες, ενώ η μείωση του Γ' τριμήνου του 2010 έναντι του Γ' τριμήνου του 2009 είναι η μεγαλύτερη όλης εξεταζόμενης περιόδου 15,26% ήτοι 319,4 χιλ. έναντι 376,9 χιλ.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

² Τονίζεται ότι στο μέγεθος της άμεσης απασχόλησης που παρουσιάζεται δεν περιλαμβάνεται το μελετητικό δυναμικό, το οποίο αριθμεί, σύμφωνα με στοιχεία της ιστοσελίδας του Μητρώου Μελετητών του ΥΠΟΜΕΔΙ, 12.484 ενεργούς μελετητές.

Αυτές οι διαπιστώσεις αναδεικνύουν ότι το ζήτημα της αυξημένης ανεργίας στον κλάδο όχι μόνο έχει από καιρό λάβει μη αναστρέψιμη τάση, όπως επανειλημμένα έχει επισημανθεί από τον ΣΑΤΕ, αλλά οξύνεται διαρκώς, με αποτέλεσμα ένας στους πέντε απασχολούμενους στον κλάδο το φθινόπωρο του 2008 να έχει οδηγηθεί μόνιμα, πλέον, εκτός του κατασκευαστικού κλάδου. Αυτό σημαίνει απαξίωση εξειδικευμένου και καταρτισμένου εργατοτεχνικού προσωπικού, σημαίνει απαξίωση των επενδύσεων των εταιρειών αλλά και του δημοσίου για την ανάπτυξη ικανών επαγγελματιών τεχνικών κατασκευής, μέσω προγραμμάτων μαθητείας ή εκμάθησης στην πράξη.

2.3. Συμβολή του κλάδου στην Ελληνική Οικονομία

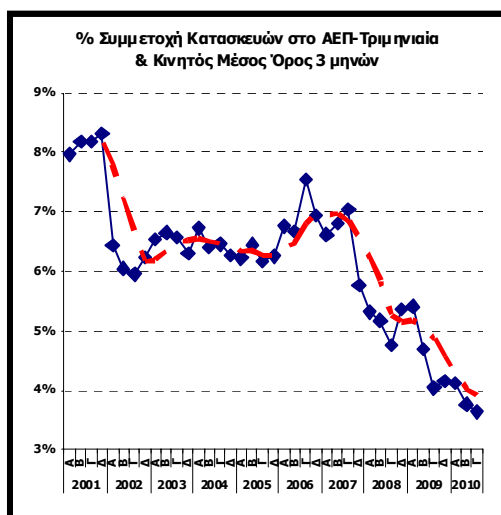
Οι κατασκευές αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους τομείς της ελληνικής οικονομίας αφού κατά μέσο όρο την περίοδο 2000-2004 συμμετείχαν κατά περίπου 7% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ και πάνω από 8% στην συνολική απασχόληση. Ωστόσο, η συνολική συμβολή του κλάδου, άμεση και έμμεση, υπερβαίνει το 15% του ΑΕΠ και το 17% της απασχόλησης.

Παράλληλα, η συμβολή του τομέα στην ανάπτυξη της Χώρας είναι καθοριστική, λόγω των ισχυρών διασυνδέσεων του με βασικούς βιομηχανικούς και άλλους κλάδους (μεταλλουργίας, μη μεταλλικών ορυκτών, ηλεκτρολογικού υλικού, ξύλου, προϊόντων από μέταλλο, μεταφορών, εμπορίου κ.τ.λ.) και της σημαντικής αναπτυξιακής του διάστασης. Εκτός των ανωτέρω η αγορά κατοικίας επηρεάζει τον οικονομικό κύκλο και μέσω της κατανάλωσης, διότι οι τιμές των κατοικιών επιδρούν στον πλούτο και την ψυχολογία των νοικοκυριών ενισχύοντας ή μειώνοντας την καταναλωτική ροπή τους.

Τέλος, σημαντική είναι η συμβολή των κατασκευών στις ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αφού, ως και το 2007, είναι υπεύθυνες για περισσότερες από τις μισές επενδύσεις, ξεπερνώντας σημαντικά τις υπόλοιπες κατηγορίες επενδύσεων (μηχανήματα εξοπλισμός, κ.λ.π.).

2.3.1 Α.Ε.Π.

Εστιάζοντας στα πρόσφατα αναθεωρημένα στοιχεία του ΑΕΠ διαπιστώνονται τρία μοτίβα διαχρονικής εξέλιξης της συμμετοχής του κατασκευαστικού κλάδου στην δημιουργία του ΑΕΠ της Χώρας κατά την τελευταία δεκαετία: α) διαχρονική αύξηση της σχετικής σημαντικότητας του κλάδου τα έτη 2000 – 2001 με μέγιστη τιμή την συμβολή κατά 8,3% στην δημιουργία του ΑΕΠ της χώρας το Δ' τρίμηνο του 2001, β) σταθεροποίηση της συμμετοχής του κλάδου στην δημιουργία του ΑΕΠ, περίπου στο 6,5% κατά μέσο όρο την περίοδο Α' τρίμηνο 2002 – Γ' τρίμηνο 2007 και γ) ταχεία και διαρκής συρρίκνωση της συμβολής των κατασκευών στην δημιουργία του ΑΕΠ από το 7% του Γ' τριμήνου του 2007 σε 3,63% το Γ' τρίμηνο του 2010.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Αυτή η ραγδαία και ιλιγγιώδης μείωση της σχετικής σημαντικότητας των κατασκευών, μόλις ελάχιστα έτη μετά το κατασκευαστικό θαύμα των ολυμπιακών αγώνων και των μεγάλων έργων υποδομής, επιδρά αρνητικά σε όλο το φάσμα της εθνικής οικονομίας, δεδομένων των ισχυρών διασυνδέσεων του με βασικούς βιομηχανικούς και λοιπούς κλάδους της οικονομίας και της σημαντικής αναπτυξιακής του διάστασης. Με τα δεδομένα αυτά, που έχουν αναλυτικά παρουσιαστεί στις εκδόσεις του ΣΑΤΕ η κρίση στον κλάδο σηματοδοτεί και την κρίση σε ολόκληρη την οικονομία. Άλλωστε, γι' αυτούς τους λόγους, ο κατασκευαστικός τομέας χρησιμοποιήθηκε διεθνώς και ευρέως για την αντιμετώπιση

της οικονομικής κρίσης. Αυτό γίνεται αντιληπτό και από την συνεξέταση της σχετικής σημαντικότητας του κατασκευαστικού κλάδου στις υπόλοιπες Χώρες της Ευρώπης.

Ακαθ. Προστ. Αξία Κατασκευών % επί της Συνολικής					
Χώρα	2009	Χώρα	2009	Χώρα	2009
Malta	4	Neth/lands	6	Austria	7,3
Germany	4,3	Portugal	6,1	Poland	7,3
Hungary	4,4	U.Kingdom	6,2	Czech Rep.	7,4
Greece	4,6	Italy	6,3	Slovenia	7,9
Denmark	4,9	France	6,4	Cyprus	8,2
Sweden	5,2	Lithuania	6,4	Bulgaria	8,9
Lux/bourg	5,3	Latvia	6,6	Slovakia	9,5
Belgium	5,4	Estonia	7	Spain	10,8
Ireland	5,6	Finland	7	Romania	11
E.U.- 27		6,3			

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων EUROSTAT

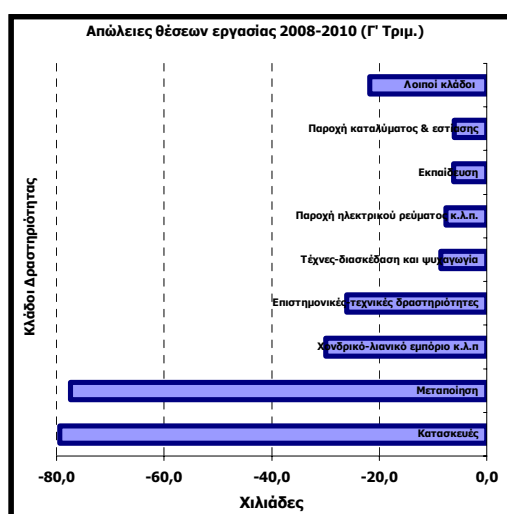
Εστιάζοντας στα πιο πρόσφατα διαθέσιμα οριστικά στοιχεία έτους 2009 διαπιστώνεται ότι η οικονομική σημαντικότητα των κατασκευών στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, μετρούμενη ως ποσοστό επί της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας κάθε οικονομίας, είναι κατά πολύ υψηλότερη από αυτήν της Ελλάδας. Για παράδειγμα η συμμετοχή του κλάδου στην δημιουργία της συνολικής ακαθάριστης αξίας των οικονομιών των 27 χωρών της ΕΕ ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 6,3%, των 15 χωρών του ευρώ σε 6,2% ενώ στην Ελλάδα την ίδια χρονιά (2009) σε μόλις 4,6%, ξεπερνώντας μόνο την ανάλογη συμμετοχή της Μάλτας (4%), της Γερμανίας (4,3%) και της Ουγγαρίας (4,4%).

Αντίθετα, η σχετική σημαντικότητα του κλάδου των κατασκευών στις περισσότερες των χωρών της ΕΕ είναι κατά πολύ υψηλότερη [Ρουμανία 11%, Ισπανία 10,8%, Σλοβακία 9,5%, Κύπρος 8,2%, Σλοβενία 7,9% Τσεχία 7,4%, Πολωνία 7,3%, Αυστρία 7,3%, Φιλανδία και Εσθονία 7%, Λετονία 6,4%, Γαλλία, Ιταλία και Ην Βασίλειο 6,4%, 6,3% και 6,2%, αντίστοιχα] υποδεικνύοντας με έναν εύληπτο τρόπο τον δρόμο που θα έπρεπε να είχε ακολουθήσει η Ελλάδα για να ανταπεξέλθει στην κρίση του φθινοπώρου του 2008. Άλλωστε δεν θα πρέπει να διαφεύγει ότι παρά το γεγονός ότι σειρά επενδύσεων σε υποδομές έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία έτη με τη βοήθεια της ΕΕ η Ελλάδα υπολείπεται ακόμη σημαντικά σε βασικές υποδομές.

2.3.2 Απασχόληση

Φυσική συνέπεια των ανωτέρω εξελίξεων είναι και η διαρκώς μειούμενη συμμετοχή του κλάδου στα μεγέθη της συνολικής απασχόλησης, ιδιαίτερα κατά τα δυο τελευταία έτη.

Συγκεκριμένα, ο κλάδος απασχολεί από το 2003 άνω του 8% των συνολικά απασχολούμενων στην Χώρα, προσεγγίζοντας το 9% το Γ' τρίμηνο του 2007. Έκτοτε, η ποσοστιαία συμμετοχή της απασχόλησης στις κατασκευές βαίνει μειούμενη καταλήγοντας το Γ' τρίμηνο του 2010 στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας οκταετίας, δεκαετίας, 7,25%.

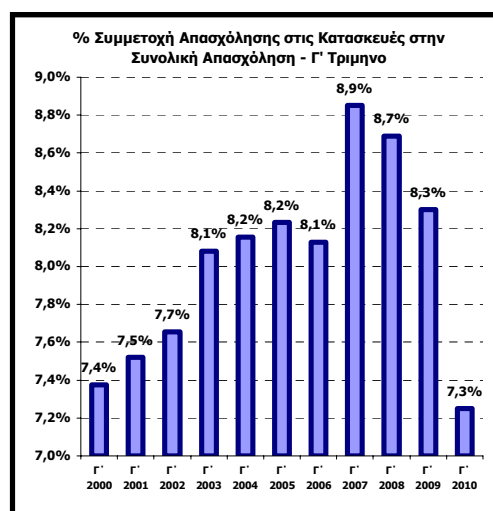

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Αξιοσημείωτη είναι η επισήμανση που πρόσφατα δημοσιοποίησε ο ΣΑΤΕ περί της ραγδαίας μείωσης της σχετικής σημαντικότητας της απασχόλησης στον κλάδο, συγκριτικά με άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα.

Αναλυτικότερα, από την ανάγνωση των στοιχείων που δημοσιοποιεί η ΕΛΣΤΑΤ διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες απώλειες θέσεων εργασίας κατά την διάρκεια των δύο τελευταίων ετών που διαρκεί η κρίση (Γ' τρίμηνο του 2008 – Γ' τρίμηνο 2010) εντοπίζονται στον κατασκευαστικό κλάδο, 79,4 χιλιάδες θέσεις εργασίας, ακολουθεί η μεταποίηση με 77,4 χιλιάδες θέσεις εργασίας και έπονται με πολύ λιγότερες απώλειες κλάδοι όπως το χονδρικό – λιανικό εμπόριο 29,9 χιλ. και παροχής διάφορων υπηρεσιών.

Παρόλα αυτά όμως, στην διάρκεια της διετούς κρίσης στην Χώρα, δεν έχει εκδηλωθεί καμία έμπρακτη πολιτική στήριξης της απασχόλησης του κλάδου. Αντίθετα, επιλέγεται η στήριξη, είτε με την επιχορήγηση ασφαλιστικών και άλλων εισφορών, είτε με την στήριξη των πωλήσεων, είτε με την υπαγωγή τους στις διατάξεις του νέου επενδυτικού νόμου, άλλων, πολύ λιγότερο σημαντικών, κλάδων δραστηριότητας, οι οποίοι έχουν δεχθεί σαφώς ηπιότερες επιπτώσεις στα μεγέθη της απασχόλησης.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

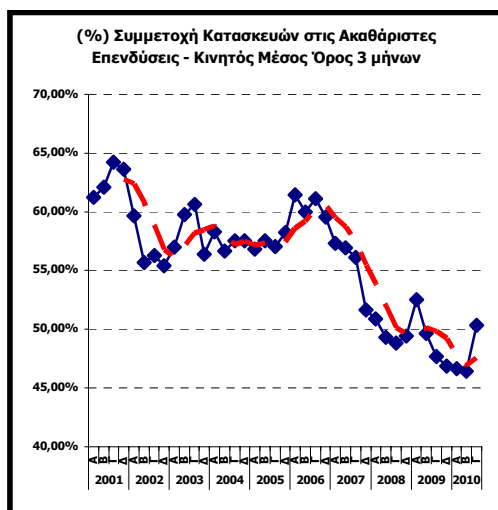
Επισημαίνεται ότι αυτή η επιλογή πολιτικής του Ελληνικού κράτους έρχεται σε αντίθεση με τις επανειλημμένες προτροπές τόσο φορέων της ΕΕ, όσο και του ΔΝΤ περί αναγκαιότητας στήριξης της ανάπτυξης και απασχόλησης, ειδικά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

2.3.3 Επενδύσεις

Αρνητική είναι και η διαχρονική εξέλιξη της συμβολής των κατασκευών στην δημιουργία ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου.

Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 2000-2003 υπήρξε μεγέθυνση της συμβολής των κατασκευών στις συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις, (μέση τιμή περιόδου 59,7% του συνόλου). Από το 2004 και μετά την ολοκλήρωση των ολυμπιακών έργων και μέχρι και το Γ' τρίμηνο του 2007 παρουσιάστηκε σημαντική μείωση των επενδύσεων υποδομής στις κατασκευές, η οποία αντισταθμίστηκε σε κάποιο βαθμό από την βελτίωση στον οικοδομικό τομέα - λόγω της σημα-

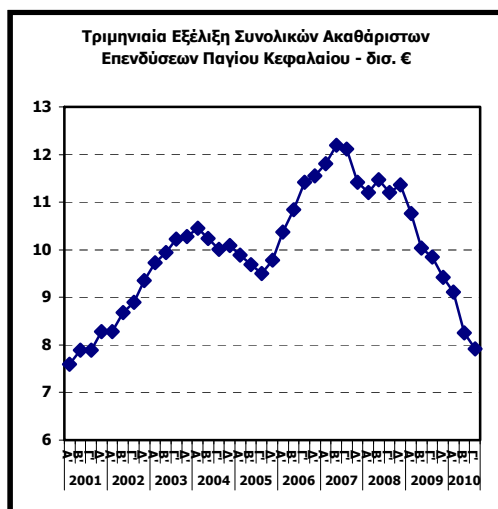
ντικής μείωσης του κόστους των στεγαστικών δανείων (μέση τιμή περιόδου 58,1% του συνόλου).

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

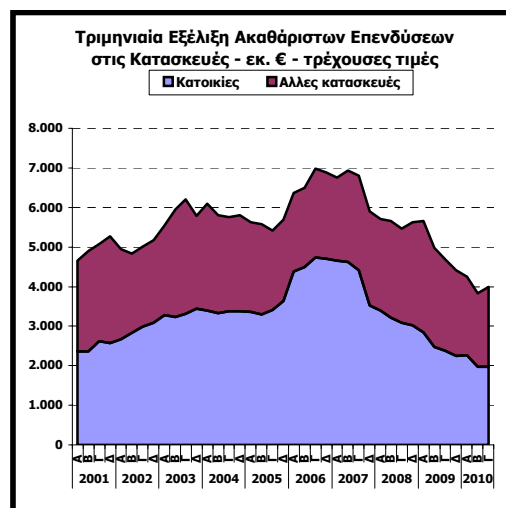
Ήδη όμως από το Δ' τρίμηνο του 2007 μέχρι και τα πιο πρόσφατα στοιχεία του Γ' τριμήνου του 2010, η συμμετοχή των κατασκευών στην συμμετοχή των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου βαίνει μειούμενη (μέση τιμή περιόδου 49,2% του συνόλου), έχοντας ως αποτέλεσμα την σημαντική υποχώρηση του συνολικού μεγέθους των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου.

Συγκεκριμένα, οι συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου της οικονομίας με αφετηρία το Γ' τρίμηνο του 2007 (12,1 δισ.€) έχουν εισέλθει σε αρνητική τροχιά, η οποία επι-

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

δεινώνεται με την έναρξη του 2009, παρουσιάζουν περαιτέρω μεγάλη υποχώρηση μέχρι και το Γ' τρίμηνο του 2010 (7,9 δισ. €) διαδραματίζοντας έτσι καθοριστικό ρόλο στην καθίζηση της εσωτερικής ζήτησης άρα και στην ύφεση.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των επενδύσεων κινήθηκε σε αρνητικά επίπεδα καθ' όλη τη διάρκεια του 2009 (-3,9% το πρώτο τρίμηνο, -12,4% το δεύτερο, -12,1% το τρίτο και -17,1% το τέταρτο τρίμηνο), αλλά και το 2010 (-15,4% το πρώτο τρίμηνο, -17,8% το δεύτερο και -19,5% το τρίτο), έναντι της ετήσιας αύξησης, κατά μέσο όρο, 7,3% της περιόδου 2000-2007.

Η κάμψη των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου του 2009 και του 2010 και η συνεπαγόμενη αρνητική συνεισφορά τους στο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ οφείλεται, στην εξέλιξη των επενδύσεων σε κατασκευές, κατοικίες και άλλες, οι οποίες ως σύνολο, εμφανίστηκαν μειωμένες κατά 12% το 2009 σε σχέση με το 2008. και κατά 21,3% τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2010 σε σχέση με το 2009. Υποχώρηση εμφανίζουν και οι εκτός των κατασκευών, επενδύσεις, κατά 13,7% τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2010 σε σχέση με το 2009.

Συγκεκριμένα, οι συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις σε κατασκευές μειώνονται με ρυθμό 15% το Γ' τρίμηνο του 2010 έναντι του Γ' τριμήνου του 2009, έναντι ρυθμών μείωσης 23,1% και 24,9% των προηγούμενων δύο τριμήνων του 2010, προσεγγίζοντας τα 3,99 δισ. €, δηλα-

δή, μειωμένες κατά 41,3% έναντι του Γ' τριμήνου του 2007 (6,8 δισ.€).

Αυτή η μείωση οφείλεται στην κατά 17,5% μείωση των επενδύσεων σε κατοικίες, από 2,4 δισ. € το Γ' τρίμηνο του 2009 σε 1,9 δισ. € το Γ' τρίμηνο του 2010 και στην κατά 12,5% μείωση των επενδύσεων στις υπόλοιπες κατασκευές, δηλαδή, κυρίως στα δημόσια τεχνικά έργα, από 2,3 δισ. € το Γ' τρίμηνο του 2009 σε 2,0 δισ. € το Γ' τρίμηνο του 2010.

Από αυτά τα στοιχεία των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, τα οποία σημειώνεται ότι εκφράζονται σε τρέχουσες τιμές, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η αποδυνάμωση του κατασκευαστικού κλάδου έχει συμπαρασύρει και τις υπόλοιπες κεφαλαιουχικές επενδύσεις στην ελληνική οικονομία αφού βασικό προαπαιτούμενο της αύξησης της ελληνικής παραγωγικότητας είναι οι επενδύσεις σε βασικές υποδομές και λοιπές σχετικές δράσεις.

3. Δημόσια έργα

3.1 Δείκτης Παραγωγής Έργων Πολιτικού Μηχανικού³

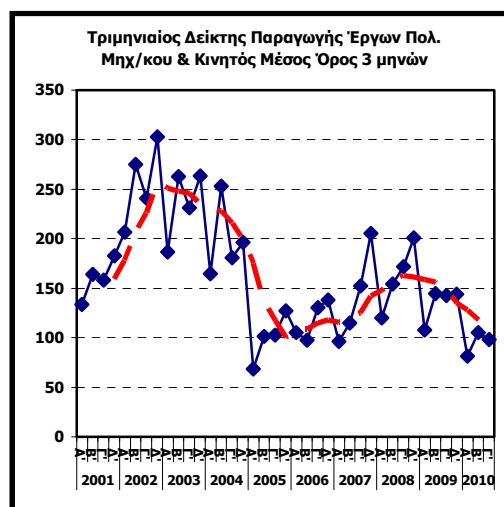
Η ανάλυση της δημόσιας κατασκευαστικής δραστηριότητας, βάσει του δείκτη παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού, αναδεικνύει μια σταθερή πτωτική τάση από το μέγιστο της περιόδου 2002 που σωρευτικά ξεπερνά το 60% μέχρι και το 2005.

Έκτοτε, η τάση είναι ανοδική +17,9% το 2006, +20,6% το 2007 και +13,7% το 2008, πλην, όμως, ο δείκτης δεν πετυχαίνει τα πολύ υψηλά επίπεδα της περιόδου 2002-2004.

Σύμφωνα με την τελευταία έρευνα οικονομικής συγκυρίας του **IOBE** (Ιανουάριος 2011) οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές Δ.Ε., κινούνται σε χαμηλά επίπεδα με τον σχετικό δείκτη να περιορίζεται στις 30,4 μονάδες, δηλαδή στην ιστορικά χαμηλή επίδοση, αφού ποσοστό μεγαλύτερο του 70% των επιχειρήσεων διατυπώνει δυσμενείς προβλέψεις για το επίπεδο των εργασιών τους και την απασχόληση του κλάδου το επόμενο τρίμηνο. Οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση προγραμματισμένων έργων έχουν ως αποτέλεσμα οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας να παρουσιάζουν ελαφριά άνοδο 17,4 έναντι 16,3, ενώ σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων αναφέρει ότι η επιχειρηματική λειτουργία τους παρεμποδίζεται κυρίως λόγω της ανεπαρκούς χρηματοδότησης.

Πηγή: IOBE

Από το Δ' τρίμηνο του 2008 καταγράφονται οκτώ συνεχόμενες μειώσεις της τιμής του δείκτη με αποκορύφωμα την μειωμένη, κατά 31,3%, τιμή του Γ' τριμήνου του 2010 (98) έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2009 (142,6).

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

³ Ο Δείκτης Παραγωγής Έργων Πολιτικού Μηχανικού περιλαμβάνει το κόστος κατασκευής: αυτοκινητόδρομων, οδών, αεροδρομίων, αθλητικών εγκαταστάσεων, γεφυρών, σηράγγων, υπόγειων διαβάσεων, αγωγών μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου, δικτύων παραγωγής και διανομής ρεύματος, δικτύων τηλεπικοινωνιών, υδραυλικών και λιμενικών έργων, κ.ά. Ο εν λόγω δείκτης προκύπτει από απευθείας έρευνα στις κατασκευαστικές εταιρείες και μάλιστα στις μεγαλύτερες από αυτές και αναφέρονται σε πραγματοποιηθείσα κατασκευαστική δραστηριότητα. Η ΕΣΥΕ ανακοινώνει τον εν λόγω δείκτη από τον Ιούλιο του 2006 και καλύπτει την περίοδο από το 2000 και μετά.

3.2 Νέες δημοπρασίες δημόσιων τεχνικών έργων

Θεωρώντας την διαχρονική εξέλιξη των νέων δημοπρασιών των δημοσίων τεχνικών έργων ως ένα δείκτη «παραγωγείας» (το ανάλογο δηλαδή που υποδηλώνει για τα ιδιωτικά έργα η διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους των οικοδομικών αδειών) και με βάση τα στοιχεία δημοπρασιών δημοσίων έργων προϋπολογισμού άνω των 2 εκατ. € σε όλη την Ελληνική Επικράτεια, τα οποία συγκεντρώνει σε βάση δεδομένων ο ΣΑΤΕ, διαπιστώνονται τα εξής:

- ✓ Κατά το 2010 το πλήθος των νέων δημοπρασιών που προκηρυχθήκαν λαμβάνει την δεύτερη υψηλότερη τιμή της περιόδου, 516 έναντι 753 δημοπρασιών το 2006.
- ✓ Ο συνολικός προϋπολογισμός αυτών ανήλθε σε 3,5 δισ. €, ποσό που υπολείπεται σημαντικά των αντίστοιχων των ετών 2005 και 2006, (5,8 και 7,3 δισ. €, αντίστοιχα), αλλά ξεπερνά την επίδοση του 2008 (2,2 δισ. €), χρονιά κατά την οποία σημειώνονται οι χειρότερες επιδόσεις.
- ✓ Οι 516 νέες δημοπρασίες που προκηρύχθηκαν το 2010, εμφανίζονται, ως πλήθος, σημαντικά αυξημένες, κατά 67%, έναντι του 2009 (309).
- ✓ Ωστόσο, ο συνολικός προϋπολογισμός του 2010 συγκρινόμενος με το ανάλογο μέγεθος του 2009 είναι υψηλότερος κατά μόλις 1,6% (3,54 έναντι 3,49 δισ. €).
- ✓ Το συνδυασμένο αποτέλεσμα, είναι ένας πολύ χαμηλός μέσος προϋπολογισμός δημοπρατούμενου έργου κατά το 2010, 6,9 εκ. € έναντι 11,3 εκ. € του 2009.
- ✓ Η μέση τιμή προϋπολογισμού ανά δημοπρατούμενο έργο εμφανίζεται μειωμένη συγκρινόμενη και με τα υπόλοιπα έτη της περιόδου 2005-2010, αφού λαμβάνει την διαχρονικά χαμηλότερη τιμή της.

Εστιάζοντας στις δημοπρασίες δημόσιων έργων με προϋπολογισμό από 2 – 100 εκ. €, εξαιρώντας δηλαδή τα πολύ μεγάλα έργα διαπιστώνονται τα εξής:

- ✓ Κατά το 2010 το πλήθος των νέων δημοπρασιών ανήλθε σε 516, δηλαδή, ακριβώς ίδιο με αυτό του συνόλου των δημοπρασιών άνω των 2 εκ. € αφού κανένα νέο πο-

λύ μεγάλο έργο δεν δημοπρατήθηκε κατά το 2010, φαινόμενο που δεν παρατηρείται ξανά.

Δημοπρασίες δημοσίων έργων Προϋπολογισμός: Άνω των 2 εκ. € Περίοδος: Έτος			
Έτος	Πλήθος έργων	Συνολικός προϋπολογισμός	Μέσος προϋπολογισμός
2005	450	5.843.531.522	12.985.626
2006	753	7.297.270.150	9.690.930
2007	370	3.911.687.650	10.572.129
2008	257	2.183.471.010	8.495.996
2009	309	3.490.546.790	11.296.268
2010	516	3.545.770.006	6.871.647

Πηγή: ΣΑΤΕ

- ✓ Συγκρινόμενο με το πλήθος των νέων δημοπρασιών προηγούμενων ετών οι νέες δημοπρασίες προϋπολογισμού από 2 εκ. € - 100 εκ. € κατά το 2010 εμφανίζονται σημαντικά περισσότερες (+69,2% έναντι του 2009) με εξαίρεση το 2006, 740 έναντι 516, αντίστοιχα.
- ✓ Ο συνολικός προϋπολογισμός των έργων αυτής της κατηγορίας το 2010, ύψους 3,5 δισ. €, υπολείπεται μεν του αντίστοιχου των ετών 2005 και 2006 (3,6 και 5,1 δισ.€, αντίστοιχα), ωστόσο ξεπερνά σημαντικά το ανάλογο μέγεθος των ετών 2007, 2008 και 2009 (32,7%, 78,7% και 55,6%, αντίστοιχα).
- ✓ Η μέση τιμή προϋπολογισμού ανά δημοπρατούμενο έργο, κατά το 2010 (6,8 εκ. €) είναι η χαμηλότερη όλης της περιόδου.

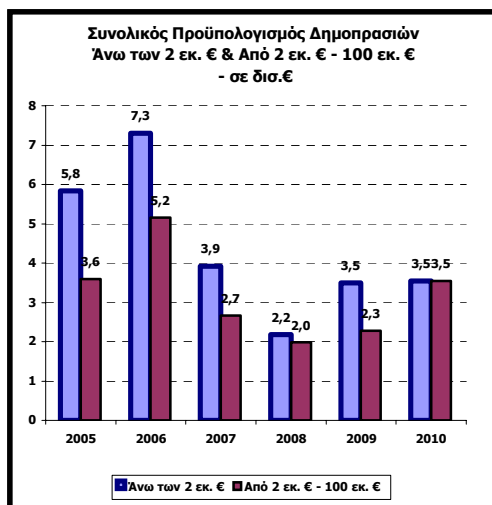
Δημοπρασίες δημοσίων έργων Προϋπολογισμός: Από 2 εκ. € - 100 εκ. € Περίοδος: Έτος			
Έτος	Πλήθος έργων	Συνολικός προϋπολογισμός	Μέσος προϋπολογισμός
2005	438	3.587.392.084	8.190.393
2006	740	5.153.920.150	6.964.757
2007	364	2.670.990.650	7.337.886
2008	256	1.983.471.010	7.747.934
2009	305	2.277.605.790	7.467.560
2010	516	3.545.770.006	6.871.647

Πηγή: ΣΑΤΕ

Από την ανάλυση των σχετικών στοιχείων διαπιστώνεται η ενδυνάμωση της σχετικής σημα-

ντικότητας των έργων μικρού και μεσαίου προϋπολογισμού (2 – 100 εκ. €) έναντι των έργων πολύ μεγάλου προϋπολογισμού (άνω των 100 εκ. €), αφού το σύνολο των δημοπρασιών κατά το 2010 αφορά έργα προϋπολογισμού μέχρι και 100 εκ. €, απορροφώντας το 100% του αντίστοιχου συνολικού προϋπολογισμού (3,54 δισ. €) έναντι του 2009, περίοδος κατά την οποία τα έργα προϋπολογισμού από 2 - 100 εκ. € απορρόφησαν το 65% του συνολικού προϋπολογισμού (2,27 δισ. από 3,49 δισ. €).

Επισημαίνεται η σημαντικότητα αυτής της διαφοροποίησης, αφού η τάση που είχε παγιωθεί τα έτη 2005-2009 ήταν υπέρ των πολύ μεγάλων έργων, πολιτική που επαναλαμβανόμενα είχε τονιστεί στις εξαμηνιαίες εκθέσεις του ΣΑΤΕ ότι ερχόταν σε αναντιστοιχία με τα δεδομένα της τότε δύσκολης συγκυρίας σε συνδυασμό με την σημασία της μικρομεσαίας εργοληπτικής επιχείρησης, αφού ο συγκεντρωτισμός των έργων δεν βοηθούσε αποτελεσματικά στην δημιουργία αναχώματος της επερχόμενης ύφεσης.

Πηγή: ΣΑΤΕ

Αναφορικά, όμως, με το σύνολο των δημοπρατούμενων έργων επαναλαμβάνεται η διαπίστωση των πρόσφατων εξαμηνιαίων εκθέσεων του ΣΑΤΕ περί ανεπάρκειας του διατιθέμενου ποσού που προϋπολογίζεται για τα δημόσια τεχνικά έργα στην Χώρα, αφού κατά το 2010 ο συνολικός προϋπολογισμός των νέων δημοπρασιών ανήλθε σε 3,5 δισ. €, ποσό υποδιπλάσιο του 2006 (7,3 δισ. €).

3.3 Εγγεγραμμένες Εταιρείες στο ΜΕΕΠ

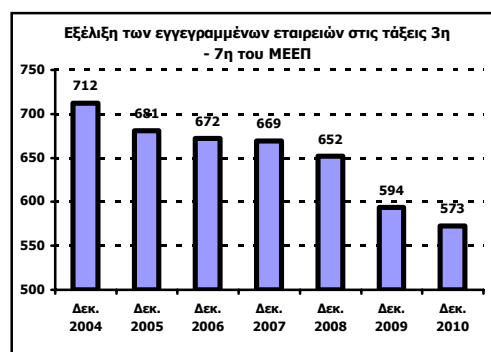
Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου ΥΠΟΜΕΔΙ την εξαετία 2004-2010 διαγράφηκαν από το Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων 139 εταιρείες 3^{ης} έως και 7^{ης} τάξης, δηλαδή, το 19,5% του συνόλου.

Διαχρονική εξέλιξη των εγγεγραμμένων εταιρειών στις τάξεις 3η έως και 7η του ΜΕΕΠ

Τάξεις	Δεκ. 2004	Δεκ. 2005	Δεκ. 2006	Δεκ. 2007	Δεκ. 2008	Δεκ. 2009	Δεκ. 2010
7η	14	14	13	11	11	11	9
6η	51	48	46	45	41	37	38
5η	65	61	57	60	59	59	57
4η	102	102	113	116	130	148	148
3η	480	456	443	437	411	339	321
ΣΥΝΟΛΟ	712	681	672	669	652	594	573

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Δ.15/Υπ.ΥΠΟΜΕΔΙ

Αυτή η τάση εκδηλώθηκε με εντονότερο ρυθμό κατά το 2009, αφού διαγράφηκαν 58 εταιρείες, ενώ κατά το 2010 ακόμη 21 από τις κατά συνθήκη μεγαλύτερες τεχνικές εταιρείες της ώρας διαγράφηκαν από το Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων του ΥΠΟΜΕΔΙ.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Δ.15/Υπ.ΥΠΟΜΕΔΙ

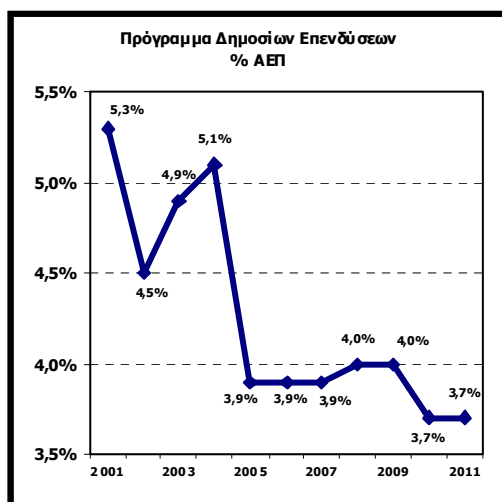
Αυτή η μείωση του πλήθους των εγγεγραμμένων στις τάξεις 3^η – 7^η εργοληπτικών εταιρειών δεν περιορίζεται σε μία συγκεκριμένη τάξη αλλά διαχέεται σχεδόν σε όλες τις τάξεις του ΜΕΕΠ, πλην της 4^{ης} στην οποία οι εταιρείες διαχρονικά έχουν αυξηθεί κατά 45%.

Αντίθετη είναι η εικόνα στις τάξεις 7^η (-35,7%), 3^η (-33,1%), 6^η (-25,5%) και 5^η (-12,3%).

3.4 Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων – Μνημόνια Συνεργασίας

Στις Εξαμηνιαίες Εκθέσεις του ΣΑΤΕ έχει κατ' επανάληψη επισημανθεί η κρισιμότητα τόσο του ύψους του ΠΔΕ για την ελληνική οικονομία όσο και της αξιοπιστίας της οικονομικής πολιτικής σχετικά με την δέσμευσή της να εφαρμόσει ρητώς έναν εγκεκριμένο από την Ελληνική Βουλή Νόμο, όπως είναι ο Προϋπολογισμός.

Δυστυχώς, η ραγδαία επιδείνωση της κατάστασης της ελληνικής οικονομίας και η εφαρμογή του Μνημονίου Συνεργασίας συντέλεσε και το 2010 στην υιοθέτηση της, επαναλαμβανόμενης, πολιτικής περικοπής των αναπτυξιακών πόρων που κάθε χρόνο προβλέπονται στους Ελληνικούς Προϋπολογισμούς - η οποία έχει λάβει διαστάσεις κανόνα κατά τα τελευταία έξι τουλάχιστον έτη - λόγω αδυναμίας του Κράτους να τηρήσει τις δημοσιονομικές δεσμεύσεις του αναφορικά με τον εξορθολογισμό και την συγκράτηση των δημοσίων δαπανών.

Πηγή: ΣΑΤΕ – Κρατικός Προϋπολογισμός 2011

Συγκεκριμένα υπενθυμίζεται ότι πριν ένα χρόνο, με τον προϋπολογισμό για το 2010, ανακοινώθηκε ΠΔΕ ύψους 10,3 δισ. ευρώ, ποσό το οποίο αντιστοιχούσε στο 4% του ΑΕΠ και ήταν το υψηλότερο από το 2005. Έκτοτε έγιναν επισημώς τέσσερις περικοπές του ΠΔΕ:

1. Σύμφωνα με το Μνημόνιο Συνεργασίας η Ελληνική Κυβέρνηση έχει αναλάβει την υποχρέωση μείωσης των προϋπολογιζόμενων ΠΔΕ των ετών 2010-2012 κατά 500 εκ. € ετησίως.

2. Πέραν αυτής της μείωσης ακολούθησε ανακοίνωση περί επιπλέον μείωσης του φετινού ΠΔΕ κατά επιπλέον 600 εκ. €, άρα, συνολική απώλεια 1,1 δισ. € από το αρχικώς προϋπολογιζόμενο ΠΔΕ.

3. Με την ανακοίνωση του Προσχεδίου του Προϋπολογισμού του έτους 2011 προέκυψε νέα, τρίτη στην σειρά, μείωση των προϋπολογιζόμενων επενδυτικών κονδυλίων του Δημοσίου, για το 2010, η οποία ανήλθε σε επιπλέον 200 εκ. €.

4. Με την ανακοίνωση του Προϋπολογισμού του έτους 2011 προκύπτει νέα, τέταρτη στην σειρά, περαιτέρω μείωση των προϋπολογιζόμενων επενδυτικών κονδυλίων του Δημοσίου, για το 2010, η οποία ανέρχεται σε επιπλέον 500 εκ. €, με αποτέλεσμα η συνολική μείωση του ΠΔΕ για το έτος 2010 να ανέρχεται σε 1,8 δισ. €, ήτοι 17,5% από το αρχικώς προϋπολογιζόμενο, με συνέπεια, ως ποσοστό του ΑΕΠ να πέσει στα χαμηλότερα επίπεδα της τελευταίας δωδεκαετίας.

Υπ' αυτές τις συνθήκες είναι αρκετά δύσκολο να προωθηθούν/αποπληρωθούν ακόμη και τα εν εξελίξει έργα, προβληματισμός που ενισχύεται και από την πολύ φτωχή πρόβλεψη περί του ύψους του ΠΔΕ έτους 2011 στο 3,7% του ΑΕΠ αλλά και από την σημαντική καθυστέρηση στην υλοποίηση των συμφωνιών με την ΕΤΕπ ύψους 3 δισ. € για την χρηματοδότηση του σκέλους της εθνικής δαπάνης έργων του ΕΣΠΑ προκειμένου να μην χαθούν και άλλοι κοινοτικοί πόροι.

Η περικοπή των παραγωγικών δημόσιων επενδύσεων για την μείωση του ελλείμματος είναι μία ιδιαίτερα επιβλαβής για την ανάπτυξη της οικονομίας επιλογή. Η μεγάλη και μόνιμη πτώση του επιπέδου του ΑΕΠ που επιφέρει, αλλά και του ρυθμού μεταβολής του για μακρά περίοδο, όπως κατέδειξαν οι προσομοιώσεις που διενεργήθηκαν οδηγούν σε αποτελέσματα σαφώς αντίθετα των επιδιωκόμενων.

Πηγή: Η Ελληνική Οικονομία, 4/2010, IOBE

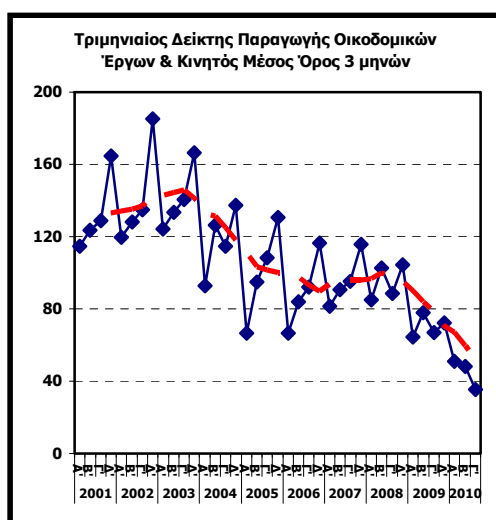
Η εφαρμογή του Μνημονίου Συνεργασίας συνιστά μάλλον απίθανο το ενδεχόμενο αυξημένου ΠΔΕ κατά το 2011 και τα επόμενα έτη, ωστόσο όλοι οι αναλυτές σημειώνουν αυτό που υποστηρίζεται στις αναλύσεις και εκδόσεις του ΣΑΤΕ ότι

η περικοπή του ΠΔΕ για την μείωση του ελλείμματος είναι μία ιδιαίτερα επιβλαβής για την ανάπτυξη της οικονομίας επιλογή, αφού η μείωση του ΑΕΠ που τελικώς επιφέρει είναι και μεγάλη και μόνιμη και μάλιστα για μακρά περίοδο με τελικό αποτέλεσμα το αντίθετο από τον στόχο. Βάρος θα πρέπει να δοθεί στην περιστολή των δαπανών της δημόσιας κατανάλωσης.

4. Ιδιωτικά έργα

4.1 Δείκτης Παραγωγής Οικοδομικών Έργων⁴

Η ανάλυση της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας, βάσει του δείκτη παραγωγής οικοδομικών έργων αναδεικνύει ότι από το 2003 έως και το 2006, καταγράφεται διαρκής πτωτική τάση, με τη συνολική μείωση να φτάνει το 36,4%.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

⁴ Ο Δείκτης Παραγωγής Οικοδομικών Έργων περιλαμβάνει μια σειρά από εργασίες που καλύπτουν όλη τη διαδικασία ως την τελική ανέγερση ενός ακινήτου, όπως κατεδάφιση κτιρίων, χωματουργικές εργασίες, κατασκευή κτιρίων, καλωδιώσεις και ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις. Στα Οικοδομικά Έργα περιλαμβάνονται μονοκατοικίες, διπλοκατοικίες, πολυκατοικίες, ξενοδοχεία, κτίρια γραφείων, βιομηχανικά και εμπορικά κτίρια, κτίρια δημόσιων θεαμάτων, εκπαιδευτήρια, νοσοκομεία και λοιπά οικιστικά κτίρια. Ο εν λόγω δείκτης θεωρείται πιο αξιόπιστος για την απεικόνιση των μεταβολών στην οικοδομική δραστηριότητα, αφού τα στοιχεία του προκύπτουν από απευθείας έρευνα στις τεχνικές εταιρείες και αναφέρονται σε πραγματοποιηθείσα δραστηριότητα.

Σύμφωνα με την τελευταία έρευνα οικονομικής συγκυρίας του **IOBE** (Ιανουάριος 2011) στις Ιδιωτικές Κατασκευές, οι επιχειρηματικές προσδοκίες υποχωρούν κατά 4 μονάδες με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 26,5 μονάδες, καταγράφοντας νέα ιστορική χαμηλή επίδοση. Η επιδείνωση προέρχεται κυρίως από τις Κατασκευές Κατοικιών όπου οι επιχειρηματικές προσδοκίες βρίσκονται στα κατώτατα επίπεδα, ο δείκτης στις 8-9 μονάδες, καταγράφοντας σχεδόν ομόφωνες απαισιόδοξες εκτιμήσεις για το σήμερα και το αμέσως επόμενο διάστημα. Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας περιορίζονται στους 6,5 (από 6,7), ενώ μεγάλη πτώση καταγράφεται και στις ήδη πολύ αρνητικές εκτιμήσεις για το επίπεδο προγράμματος εργασιών και για την απασχόληση, περισσότερο από -70 μονάδες το κάθε μέγεθος.

Πηγή: IOBE

Η επιβολή ΦΠΑ στις οικοδομικές εργασίες ωθεί σε προσωρινή αναστροφή της τάσης την περίοδο 2007/6 (+9%), μέσω της επίσπευσης ολοκλήρωσης οικοδομών, ενώ από το Γ' τρίμηνο του 2008 και μετά καταγράφεται διαρκής μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας και μάλιστα με εντονότερο ρυθμό συγκριτικά με αυτόν της περιόδου 2003-2006, σημειώνοντας συνεχώς αλληπάλληλα νέα χαμηλότερα επίπεδα ρεκόρ.

Κατά το Γ' τρίμηνο του 2010 η τιμή του δείκτη περιορίστηκε στην χαμηλότερη τιμή όλης της εξεταζόμενης περιόδου, 35,46, δηλαδή, μειωμένη κατά 46,9% έναντι του αντίστοιχης τιμής του Γ' τριμήνου του 2009.

4.2 Εξέλιξη βάσει των οικοδομικών αδειών για ιδιωτικά έργα.

Σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της ΕΣΥΕ για την πορεία της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας, κατά την περίοδο 2002-2007⁵ παρατηρήθηκαν τάσεις σταθεροποίησης των παραγγελιών οικοδομής, βάσει του όγκου που αντιστοιχεί στις κατ' έτος άδειες, λίγο κάτω από τα επίπεδα των 80 εκατ. μ³ ετησίως.

⁵ Η υπέρμετρη αύξηση στις οικοδομικές άδειες του έτους 2005 και στον όγκο που αντιστοιχεί σε αυτές, 102,2 εκ. m³ έναντι 75,6 το 2004, αύξησης που οφείλεται στην ανακοίνωση επιβολής ΦΠΑ στις πωλήσεις νεόδμητων διαμερισμάτων από 1/1/2006, γεγονός που ώθησε πολλούς ιδιώτες, επενδυτές και επαγγελματίες στην έκδοση οικοδομικών αδειών ώστε να επωφεληθούν της χρονικής συγκυρίας.

Έκρηξη κατασχέσεων από την αύξηση των επιτοκίων

Περαιτέρω υποχώρηση των τιμών των κατοικιών στην Ελλάδα κατά 15% τα προσεχή δύο χρόνια προβλέπει με έκθεσή του, ο οίκος αξιολόγησης Fitch Ratings, καθώς θεωρεί ότι η άνοδος των επιτοκίων θα οδηγήσει σε αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και κατά συνέπεια και των κατασχέσεων. Σύμφωνα με την ανάλυση της Fitch, τα χαμηλά επιτόκια έχουν διευκολύνει τους δανειολήπτες στην εξυπηρέτηση των υποχρεώσεών τους. Γι' αυτό άλλωστε, οι τιμές έχουν «αντέξει» στις πιέσεις της τελευταίας διετίας, υποχωρώντας μόλις κατά 4,3% από το 2008.

Ωστόσο, η επικείμενη άνοδος του Euribor, βάσει του οποίου έχουν χορηγηθεί τα περισσότερα στεγαστικά δάνεια (η πλειονότητα των οποίων είναι κυμαινόμενου επιτοκίου) θα ασκήσει περαιτέρω πιέσεις στους δανειολήπτες, με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός εκείνων που δεν θα μπορούν να είναι συνεπείς. Ήδη, τον Δεκέμβριο, ο αριθμός των μη εξυπηρετούμενων δανείων (για διάστημα τουλάχιστον τριών μηνών) εκτινάχθηκε στο 2,7%, συγκριτικά με ποσοστό 0,9% πριν από ένα χρόνο. Επιπλέον αρνητική επίδραση στην ομαλή εξυπηρέτηση των στεγαστικών δανείων, αναμένεται να έχει και η προσπάθεια της κυβέρνησης να περιορίσει τα έξοδα του Δημοσίου, αρχής γενομένης από το μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων. Δεδομένου ότι ένα σημαντικό ποσοστό δανειοληπτών είναι δημόσιοι υπάλληλοι, εκτιμάται ότι μέρος αυτών θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα στην καταβολή των δόσεων των δανείων τους.

Πηγή: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η εξέλιξη κρίνεται αναμενόμενη, αφού ο κλάδος είχε επιτύχει να μεγεθύνεται με ταχείς ρυθμούς για οκτώ συνεχόμενα έτη (1996-2003, με εξαίρεση το 1999, κατά το οποίο παρατηρήθηκε μείωση κατά 8%, η οποία αποδόθηκε στην υπέρμετρη αύξηση του Χ.Α.Α. και την απότομη εντυπωσιακή πτώση που ακολούθησε).

Κατά την περίοδο αυτή ο κλάδος χαρακτηριζόταν από συνεχή αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητάς του, με συνέπεια να βρίσκεται διαρκώς στα υψηλότερα επίπεδα δραστηριότητας των 25 τελευταίων ετών. Πλην, όμως, η τάση σταθεροποίησης ανατράπηκε πλήρως, ήδη από το 2008 και μάλιστα με διαχρονικά εντεινόμενο ρυθμό. Συγκεκριμένα, κατά το πρώτο δεκάμηνο του 2010, η μείωση του όγκου που αντιστοιχεί στις εκδοθείσες οικοδομικές άδειες ανήλθε σε 24,8% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2009,

Ελληνική Κτηματαγορά : Έρευνα ΟΠΑ

Η τελευταία έκθεση συγκυρίας στην ελληνική κτηματαγορά, την οποία επιμελείται το Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, με τη συμμετοχή ειδικών της αγοράς ακινήτων, καταγράφει υπερπροσφορά νεόδμητων κατοικιών, υψηλές τιμές και κατακόρυφη πτώση των χορηγούμενων δανείων, τη στιγμή που η ζήτηση εκτιμάται ότι υποχώρησε κατά 50%-70% σε σχέση με την περίοδο 2005-2007. Σύμφωνα με την έρευνα, όπου καταγράφονται οι προσδοκίες των ειδικών για το πρώτο εξάμηνο του 2011, τα «χρυσά χρόνια» για την ελληνική κτηματαγορά έχουν πλέον λήξει. Ο μεγάλος αριθμός αδιάθετων-απούλητων κατοικιών που διαμορφώνεται τουλάχιστον σε 200.000 πανελλαδικά, είναι μια εξέλιξη που έχει συμβάλλει καθοριστικά στην κρίση και εμποδίζει την έξοδο από αυτήν, παρά τη σημαντική μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Περαιτέρω επιδείνωση της κατάστασης έχουν προκαλέσει και οι τράπεζες, οι οποίες μείωσαν δραστικά τον δανεισμό, με αποτέλεσμα ο ρυθμός αύξησης των στεγαστικών δανείων να διαμορφωθεί σε 4% πέρσι, έναντι 35% πριν από πέντε χρόνια.

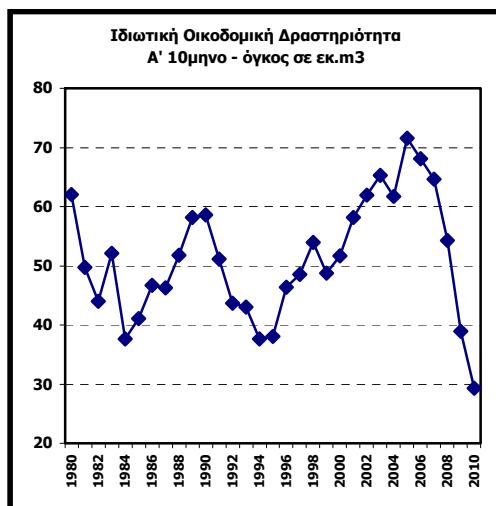
Η συγκυρία διαπιστώνει επίσης ότι οι κατοικίες είναι υπερτιμημένες σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 10% και 30% συγκριτικά με τα θεμελιώδη μεγέθη της ελληνικής οικονομίας. Ετσι, μόνο τυχαίο δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι οι ειδικοί εκτιμούν σε ποσοστό 41,4% ότι η κρίση στην αγορά κατοικίας θα διαρκέσει από δύο έως τρία χρόνια, ενώ ένα επιπλέον 32,9% κάνει λόγο για διάρκεια δύο ετών. Ταυτόχρονα, θεωρούν σε ποσοστό 90% ότι οι τιμές θα υποχωρήσουν ως αποτέλεσμα της εν λόγω αρνητικής συγκυρίας και μάλιστα με ταχύτερο ρυθμό έναντι του πρόσφατου παρελθόντος.

Άλλωστε, η σημερινή υπερπροσφορά οφείλεται και στο γεγονός ότι δεν ελήφθη υπόψη ο παράγοντας της δημογραφίας. Συγκεκριμένα, η συνεχής αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων ατόμων και η μείωση της αναλογίας των παιδιών στο σύνολο του πληθυσμού, επηρεάζουν τόσο τη ζήτηση, όσο και τον τύπο των κατοικιών που ενοικιάζονται ή αγοράζονται. Τη στιγμή λοιπόν που προκύπτει ότι τα νέα νοικοκυριά είναι λιγότερα σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, ο αριθμός των προσφερόμενων κατοικιών είναι μεγαλύτερος των πραγματικών αναγκών, γεγονός που έχει αναμφίβολα συντελέσει στη σημερινή κρίση της αγοράς κατοικίας.

Πηγή: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

κατά την οποία η μείωση ανερχόταν σε 28,3%, έναντι του 2008, περίοδος κατά την οποία η μείωση είχε ξεπεράσει το 16% έναντι του 2007. Η μείωση, δηλαδή, είναι συνεχής και διαχρονικά εντεινόμενη με αποτέλεσμα ο κλάδος να βρι-

σκεται σε παρατεταμένη κρίση. Για να γίνει αντιληπτή η κρισιμότητα της κατάστασης στον κλάδο επισημαίνεται ότι κατά το πρώτο δεκάμηνο του 2010 η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα, βάσει του όγκου που αντιστοιχεί στις κατ' έτος άδειες, ανέρχεται σε 29,2 εκ. m³, δηλαδή είναι η χαμηλότερη τιμή των τελευταίων τριάντα ετών για τα οποία ο ΣΑΤΕ διαθέτει στατιστικά δεδομένα.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Είναι φανερό ότι η ύφεση στην αγορά ακινήτων βαθαίνει μέσω και της διαχρονικά εντεινόμενης πτωτικής τάσης στις «παραγγελίες» ιδιωτικών κτιριακών έργων, δεδομένο που έχει δημιουργήσει ασφυκτική κατάσταση στις τάξεις των επιχειρηματιών του χώρου αλλά και των τραπεζών.

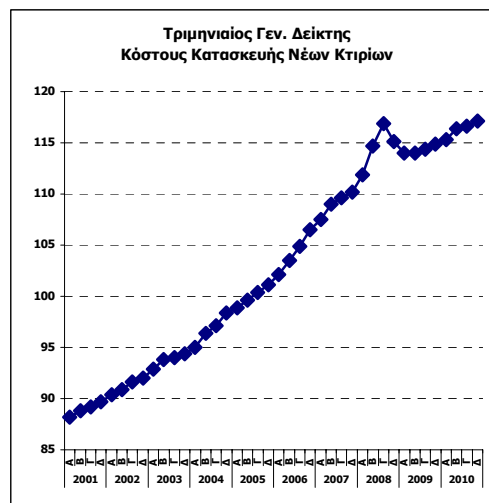
Αναλυτές της αγοράς, οι οποίοι προβλέπουν διάρκεια της κρίσης άνω των τριών ετών, εκτιμούν ότι θα παρουσιαστεί σημαντική για τα ελληνικά δεδομένα, και ταχεία μείωση των τιμών των ακινήτων, εντός της επόμενης διετίας, ενώ θα παρατηρηθεί και αύξηση των κατασχεσεων από αδυναμία αποπληρωμής δανείων, ως αποτέλεσμα της επερχόμενης αύξησης των επιτοκίων.

Σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζει και η ύπαρξη σημαντικού αδιάθετου αποθέματος κατοικιών και επαγγελματικών ακινήτων που, σύμφωνα με εκτιμήσεις έρευνας του Ο.Π.Α., ανέρχεται στα 200.000 στο σύνολο της χώρας.

4.3 Εξέλιξη κοστολογικών στοιχείων οικοδομικής δραστηριότητας

Από τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ διαπιστώνεται μια συνεχής αύξηση του γενικού δείκτη κόστους κατασκευής νέων κτιρίων την περίοδο από το 2000 ως και το Γ' τρίμηνο του 2008, αύξηση, η οποία σωρευτικά έφτασε στο 36,4% και η οποία αποδίδεται, κυρίως, στην κατά 43,5% αύξηση του κόστους των υλικών και παράλληλα στην κατά 27,3% αύξηση της αμοιβής της εργασίας.

Οι τιμές των κοστολογικών δεικτών κατά το Δ' τρίμηνο 2008 και Α' τρίμηνο 2009 εμφανίζουν για πρώτη φορά τάσεις μείωσης (-1,5% και -1,0%, αντίστοιχα), η οποία αποδίδεται, κυρίως, στην μείωση των τιμών υλικών κατά 2,8% και 1,2%, αντίστοιχα, με συνολικό αποτέλεσμα την μείωση του συνολικού δείκτη κόστους κατασκευής νέων κτιρίων κατά τα δύο αυτά τρίμηνα κατά 2,5%. Από το Γ' τρίμηνο του 2009 όμως οι κοστολογικοί δείκτες, έστω και ασθενικά, ανακάμπτουν, με τελικό αποτέλεσμα το Δ' τρίμηνο του 2010 ο Γενικός Δείκτης κόστους κατασκευής νέων κτιρίων να λαμβάνει την υψηλότερη τιμή του (117,1) από το 2000 και μετά, αυξημένος κατά 1,9% έναντι του Δ' τριμήνου του 2009, εξαιτίας της κατά 3,43% αύξησης του δείκτη τιμών υλικών.

Πηγή: ΣΑΤΕ, επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Οι διαπιστώσεις αυτές αναδεικνύουν την ισχυρή ακαμψία στην προοπτική μείωσης των τιμών, παρά την εμφανή τάση μείωσης της ζήτησης, αλλά και των παραγγελιών (οικοδομικές άδειες), ενώ αποτυπώνεται, σε ένα βαθμό, και η εφαρ-

μογή αυξημένων συντελεστών ΦΠΑ. Αξιοσημείωτη είναι η διαπίστωση ότι η αμοιβή της εργασίας παραμένει αμετάβλητη παρά το γεγονός της γενικευμένης ύφεσης στον κλάδο και της σημαντικότητας αύξησης της ανεργίας.

5. Ειδικά θέματα

5.1 Χρηματοοικονομική ανάλυση εργοληπτικών εταιρειών τάξεων 3^η – 7^η του ΜΕΕΠ⁶

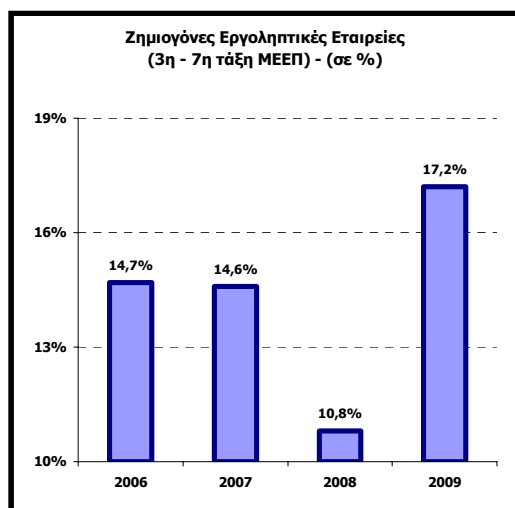
Από την ολοκλήρωση της επεξεργασίας των ισολογισμών έτους 2009 των εργοληπτικών εταιρειών των τάξεων 3^{ης} έως και 7^{ης} του ΜΕΕΠ, την οποία έχει εκπονήσει ο ΣΑΤΕ, προκύπτουν οι ακόλουθες, αρκετά χρήσιμες, διαπιστώσεις:

- ✓ Αύξηση του ποσοστού των εργοληπτικών εταιρειών που εμφανίζουν ζημίες κατά το 2009 έναντι του 2008, 17,2% του συνόλου έναντι 10,8%, αντίστοιχα, γεγονός που συνηγορεί στην γενίκευση της ύφεσης στον κλάδο των δημόσιων τεχνικών έργων, γεγονός που πλέον έχει αρνητικό αντίκτυπο ακόμη και σε υγιείς εταιρείες του κλάδου.

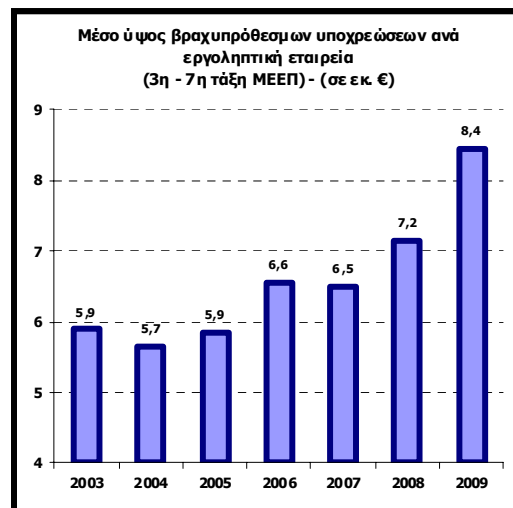
- ✓ Επιδείνωση του μέσου μεγέθους των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 18% το 2009 έναντι του 2008 – από 7,2 εκ. € σε 8,4 εκ. €, αντίστοιχα - αλλά και μείωση του μέσου μεγέθους των μεσομακροπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 19,6% % το 2009 (από 2,9 εκ. € το 2008 σε 2,4 εκ. € το 2009), με αποτέλεσμα, κάθε εταιρεία των τάξεων 3^η – 7^η του ΜΕΕΠ, κατά μέσο όρο, να χρωστά 11,0 εκ. € το 2009 έναντι 10,1 εκ. € το 2008, αύξηση 9%.

- ✓ Μείωση του μέσου κύκλου εργασιών των εταιρειών 3^{ης} – 7^{ης} τάξης του ΜΕΕΠ κατά 9,1% το 2009/2008, από 13,3 εκ. € το 2008 σε 12,1 εκ. € το 2009.

Αξίζει να τονιστεί ότι οι δύο τελευταίες διαπιστώσεις περί αύξησης του μέσου μεγέθους των συνολικών υποχρεώσεων το 2009 έναντι του 2008 κατά 9% και η μείωση του μέσου κύκλου εργασιών κατά 9,1% την ίδια περίοδο συντελούν στην μείωση της μεταξύ τους διαφοράς κατά το 2009 σε μόλις 1,06 εκ. €, γεγονός που αναδεικνύει με τον καλύτερο τρόπο την γενίκευση της κρίσης στον κλάδο, υποδεικνύοντας σημαντικό και γενικευμένο πρόβλημα βιωσιμότητας της μέσης εργοληπτικής εταιρείας.

Πηγή: ΣΑΤΕ

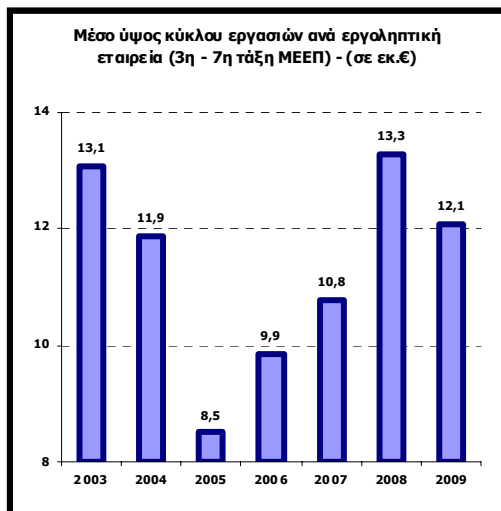

Πηγή: ΣΑΤΕ

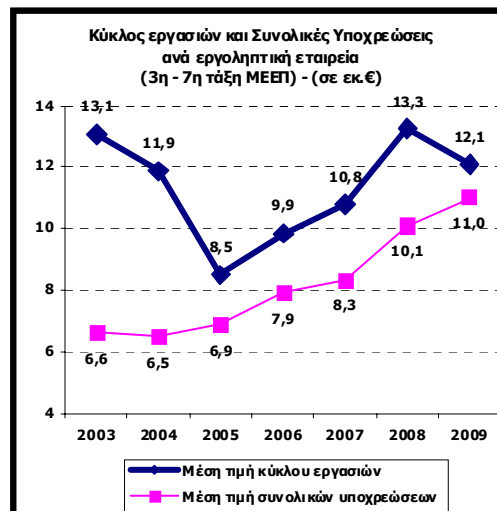
⁶ Στην ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία οικονομικών καταστάσεων 506 εταιρειών για το 2003, 533 για το 2004, 520 για το 2005, 525 για το 2006, 548 για το 2007, 530 για το 2008 και 494 για το 2009.

Συγκεκριμένα ενώ κατά το 2003 η διαφορά των δύο μεγεθών ανέρχονταν σε 6,5 εκ. €, υπέρ του κύκλου εργασιών, τα αμέσως επόμενα έτη φθίνει, φθάνοντας το 1,6 εκ. € το 2005. Με αφετηρία αυτήν την χρονιά η διαφορά των δύο

μεγεθών μεγαθύνεται συνεχώς ξεπερνώντας τα 3,1 εκ. € το 2008, γεγονός που δείχνει ότι παρά τις σημαντικές δυσκολίες του κλάδου το επίπεδο των πωλήσεων συντηρούσε την δανειακή επιβάρυνση των εργοληπτικών εταιρειών.

Πηγή: ΣΑΤΕ

Πηγή: ΣΑΤΕ

Προϊόντα και υπηρεσίες για τους ασφαλισμένους
στο **Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων**

Στην Attica Bank

σχεδιάζουμε

το συμφέρον σας,
σαν να είμαστε μηχανικοί.

- **Στεγαστικά δάνεια**
με επιπλέον μείωση
του επιτοκίου
- **Καταναλωτικά δάνεια**
και πιστωτικές κάρτες
με ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια
- **Καταθετικοί λογαριασμοί**
με προσαυξημένο επιτόκιο

Αναστάσιος Σκόκος

Προϊστάμενος Επιχειρηματικών Σχέσεων
Επιχειρηματικού Κέντρου Ομήρου

@ www.atticabank.gr

☎ 210-366 9000

 attica bank
Ένα βήμα μπροστά